

Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Факультет економіки, управління та інженерії
Кафедра економіки та фінансів

**“СТРАХУВАННЯ”
МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ (ІНДИВІДУАЛЬНОЇ) РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ
Спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
051 «Економіка»**

ОС «Бакалавр»

Мукачево 2022

МДУ 2022

УДК 336
ББК65.053.011

Розглянуто та рекомендовано до друку науково-методичною радою Мукачівського державного університету протокол №11 від 22 серпня 2022 р.

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри економіки та фінансів протокол №17_ від 16 червня_2022 р.

Укладач

Братюк В.П. –к.е.н., доц. кафедри фінансів МДУ.

Рецензент

Хаустова К.М. - доцент кафедри менеджменту, управління економічними процесами та туризму МДУ.

У 64 **Братюк В.П. СТРАХУВАННЯ:** методичні матеріали для забезпечення самостійної (індивідуальної) роботи з дисципліни для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», 051 «Економіка» / укладач Братюк В.П. – Мукачево: МДУ, 2022. - 51 с. (1,9 др.арк)

Методичні матеріали містять передмову, методичні матеріали до практичних та семінарських занять з дисципліни “Страхування”, план практичних занять, методичні вказівки щодо забезпечення самостійної (індивідуальної) індивідуальної роботи студентів, теми рефератів, методичне забезпечення контролю знань, питання для самоконтролю, тестові завдання для підсумкового контролю, а також список літератури.

© МДУ, 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ЗДИСЦИПЛІНИ	6
ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	7
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	9
ТЕСТИ ДЛЯ СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	9
МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ (ІНДИВІДУАЛЬНОЇ) РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ „ОСНОВИ СТРАХОВОЇ СПРАВИ”	23
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ	26
МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ	27
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	31
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	33
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	46

ПЕРЕДМОВА

«Страховання» – це нормативна навчальна дисципліна циклу професійної підготовки _072 «Фінанси, банківська справа та страхування», вибіркова для 051 “Економіка”.

Програмою передбачено вивчення дисципліни «Страховання» в 6-му семестрі для денної форми навчання та в 8-му семестрі – для заочної форми навчання. Зміст курсу (дисципліни) є доступним для студентів й розрахований на засвоєння його кожним студентом спеціальності «Фінанси і кредит». Основним завданням викладача є формування у студентів економічних знань, надання їм практичної спрямованості та формування вміння використовувати їх у практичній діяльності. Загальними завданнями оцінювання є: визначення рівня навчальних досягнень студентів; стимулювання їх мотивації до здобуття знань; визначення рівня здібностей студентів, їх потреби у додатковому навчанні; виставлення відповідної оцінки.

Економіка ринкового типу, яка формується в Україні, неможлива без розвитку сфери страхування. Брак спеціалістів, добре обізнаних у страхуванні, приводить на макрорівні до нерозуміння і неврахування його ролі в економічному і соціальному розвитку країни. Звідси - поява неадекватних законодавчих і нормативних актів у сфері страхування; помилок в оподаткуванні страховиків, у регулюванні організації їх фінансів; занадто повільне входження в міжнародний простір в галузі страхування.

На рівні страхових компаній недостатній професіоналізм персоналу в галузі страхування приводить до прикрих помилок у стратегії і практиці поведінки на ринку, до розробки неякісних страхових продуктів, до розрахунків недостатньо обґрунтованих страхових тарифів, укладання непрофесійних договорів перестраховання.

Отже, потреба у кваліфікованих фахівцях у галузі страхування є очевидною як на макро-, так і на мікрорівні. Саме тому дисципліну "Страховання" віднесено до нормативних навчальних дисциплін, які вивчаються в обов'язковому порядку студентами всіх економічних спеціальностей вищих навчальних закладів III і IV рівнів акредитації.

Мета курсу:

Страховання є одним з важливих елементів системи ринкових відносин. Страховання – особливий вид економічної діяльності, що пов'язаний з перерозподілом ризику нанесення шкоди майновим інтегралам серед учасників страхування, що забезпечують акумулювання страхових внесків, створення страхових резервів, здійсненням страхових виплат при нанесенні шкоди застрахованим особам.

Метою дисципліни є послідовне формування у студентів знання особливих положень теорії і практики страхування фізичних і юридичних осіб.

Завдання курсу:

У процесі викладання дисципліни реалізуються такі завдання:

- з'ясування об'єктивної необхідності сутності і ролі страхування в умовах переходу до економіки ринкового типу;
- висвітлення організації, шляхів розвитку страхового ринку і державного регулювання страхової діяльності;
- розгляд умов особового страхування, страхування майна, страхування відповідальності, перестраховання з позиції вітчизняного та зарубіжного досвіду;
- вивчення особливостей і шляхів поліпшення фінансової діяльності страховиків.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен мати сучасне уявлення та знати про послуги, що їх пропонують страхові компанії юридичним та фізичним особам в умовах ринкових відносин, вміти використовувати набуті знання в різних ситуаціях.

Студенти повинні вміти:

- ◆ оперувати основними економічними поняттями курсу;
- ◆ зводити, групувати первинну інформацію;
- ◆ правильно використовувати різні методи аналізу в залежності від мети дослідження.

В результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен набути таких **компетентностей**:

Інтегральна компетентність – здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в ході професійної діяльності у галузі фінансів, банківської справи та страхування або у процесі навчання, що передбачає застосування окремих методів і положень фінансової науки та характеризується невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.

Загальні компетентності: Спроможність аналізувати й оцінювати досягнення національної та світової науки й культури; володіти рідною та іноземною мовами; висока виконавська здатність, відповідальності, ініціативності, цілеспрямованості, організованості. Здатність застосовувати знання на практиці; уміння планувати та розподіляти час; уміння працювати самостійно; здатність до прийняття рішень; здатність до аналізу та порівняння отриманої інформації з іншими джерелами; здатність до самокритики; турбота про якість виконаної роботи; навик роботи з комп'ютером; дослідницькі навик; базові знання в галузі, необхідні для освоєння економічних дисциплін; базові уявлення про процеси в суспільстві, які на сучасному етапі впливають на розуміння основних понять та явищ, які охоплює дисципліна.

Фахові компетентності: Здатність здійснювати операції аналізу, синтезу, порівняння, систематизації,

узагальнення генерувати ідеї, набувати нові знання. Здатність збирати, обробляти, систематизувати та узагальнювати інформацію з питань фінансово-бюджетної, податкової та кредитної політики, а також політики у сфері фінансів підприємств. Здатність оперувати понятійним апаратом та використовувати фундаментальні принципи та комплексні методи при розв'язуванні ситуаційних завдань. Здатність оцінити та обґрунтувати рівень ризику в процесі прийняття фінансових рішень. Формулювати власну точку зору з вирішення фінансової проблематики.

Знання та навички, набуті під час вивчення цього курсу, будуть корисними при написанні курсових та випускних магістерських робіт, а також у подальшій професійній діяльності.

Програма навчальної дисципліни

Тема №1. Економічна сутність та роль страхування.

Необхідність страхового захисту як важливого засобу економічної безпеки суб'єктів господарювання та життєдіяльності людей на випадок шкоди, зумовленої ризиковими обставинами. Страхові фонди як матеріальна основа страхового захисту. Форми організації страхового фонду. Самострахування, його джерело і межі доцільності.

Виникнення та етапи розвитку страхування. Сутність страхування. Місце страхування в системі економічних категорій. Функції страхування. Сфери застосування страхування.

Поняття класифікації, її наукове та практичне значення. Ознаки класифікації: історичні, економічні, юридичні. Класифікація за об'єктами страхування. Галузі страхування: майнове страхування, страхування відповідальності, особисте страхування. Види страхування. Класифікація за родом небезпек: страхування вогневих, інженерних, сільськогосподарських, транспортних, фінансово-кредитних та інших ризиків. Класифікація за формами проведення. Обов'язкова та добровільна форми страхування. Класифікація за статусом страхувальника. Страхування юридичних осіб усіх форм власності. Страхування громадян. Класифікація за спеціалізацією страховика.

Принципи страхування: страховий ризик, страховий інтерес, максимальна сумлінність, відшкодування в межах реально завданих збитків, франшиза, суброгація, диверсифікації, контрибуція, співстрахування, перестрахування.

Роль страхування в активізації бізнесу, в економії коштів, що резервуються на покриття можливих витрат від не передбачуваних обставин, в ефективному формуванні і використанні фондів соціального призначення; у збільшенні обсягів інвестицій.

Тема №2. Класифікація страхування.

Поняття класифікації страхування, її наукове й практичне значення. Ознаки класифікації: історичні, економічні, юридичні. Класифікація за об'єктами страхування. Галузі страхування: майнове, страхування відповідальності, особове страхування. Види страхування. Класифікація за родом небезпек: страхування ризиків від вогню, інженерних, сільськогосподарських, транспортних, фінансово-кредитних та інших ризиків. Класифікація за формами проведення: обов'язкове й добровільне страхування. Принципи та порівняльна характеристика обов'язкового і добровільного страхування.

Тема №3. Страхові ризики та їх оцінка.

Поняття ризику. Основні характеристики ризику та розмір шкоди.

Управління ризиком. Роль ризик ідентифікації та визначення методі Активне і пасивне запобігання ризику

Види ризиків. Визначення страхового ризику у страхуванні. Оцінка ризику та визначення ціни страхування.

Тема №4. Страховий ринок

Поняття страхового ринку. Суб'єкти страхового ринку. Страхові послуги як об'єкти взаємовідносин страховиків і страхувальників. Роль посередників: страхових агентів і брокерів. Перспективи розвитку страхового ринку України.

Сутність і завдання маркетингу у страхуванні. План маркетингу. Інформаційне забезпечення маркетингових досліджень. Реалізація страхових послуг. Страхові договори, порядок підготовки та укладання. Права і обов'язки сторін. Контроль за виконанням договорів.

Тема №5. Державне регулювання страхової діяльності.

Необхідність і значення державного регулювання страхової діяльності. Шляхи наближення законодавчої та нормативної бази страхування до міжнародних стандартів.

Органи нагляду за страховою діяльністю та їх функції. Реєстрація та ліцензування страховиків. Контроль за діяльністю страховиків. Склад та структура тарифної ставки. Витрати на ведення страхової справи. Показники страхової статистики. Особливості розрахунку страхових тарифів зі страхування життя. Тарифна політика в галузі страхування та основні її принципи. Сутність актуарних розрахунків. Страховий внесок види страхових премій.

Тема 6. Порядок укладання та ведення страхової угоди.

Поняття, предмет та ознаки договору страхування. Порядок укладання та припинення дії договору страхування. Умови недійсності договору страхування. Порядок та умови здійснення страхових виплат та страхових відшкодувань. Зміст договору страхування.

Тема №7. Методика розрахунку страхових тарифів.

Склад та структура тарифної ставки. Витрати на ведення страхової справи. Показники страхової статистики.

Особливості розрахунку страхових тарифів зі страхування життя. Тарифна політика в галузі страхування та основні її принципи. Сутність актуарних розрахунків. Страховий внесок види страхових премій.

Тема 8. Особисте страхування.

Страхування життя та його основні види. Змішане страхування життя. Довічне страхування. Страхування до одруження.

Страхування пенсій (ренти).

Обов'язкові види страхування від нещасних випадків і професійних захворювань. Страхування від нещасних випадків на транспорті, військовослужбовців та працівників ризикових професій тощо.

Добровільне індивідуальне й колективне страхування від нещасних випадків.

Економічна необхідність медичного страхування. Форми медичного страхування та їхні організаційні основи. Оцінка сучасного стану медичного страхування в Україні та шляхи його поліпшення. Зарубіжний досвід медичного страхування. Медичне страхування в країнах світу.

Тема № 9. Майнове страхування.

Страхування майна юридичних осіб: суб'єкти та об'єкти страхування, страхові події, порядок укладання договорів, умови відшкодування збитків.

Особливості страхування сільськогосподарських підприємств: страхування врожаю сільськогосподарських культур та багаторічних насаджень, страхування тварин, страхування будівель та іншого майна.

Страхування технічних ризиків.

Страхування транспортних засобів: автомобільного та іншого наземного, морського, авіаційного транспорту. Страхування вантажів.

Страхування майна громадян: будівель і споруд, тварин, домашнього та іншого майна.

Тема №10 Страхування відповідальності.

Страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів. Моторне (транспортне) страхове бюро України і його функції. Міжнародна система "Зелена карта". Страхування відповідальності власників інших видів транспорту. Страхування відповідальності роботодавців. Страхування відповідальності товаровиробників за якість продукції. Страхування професійної відповідальності. Страхування відповідальності за забруднення довкілля. Інші види страхування відповідальності.

Тема №11. Перестраховання та співстраховання.

Необхідність і сутність перестраховання, стан і перспективи його розвитку. Суб'єкти перестраховання. Ринки перестраховання. Вимоги законодавства України, що ставляться до перестраховання ризиків у нерезидентів.

Методи перестраховання. Факультативне перестраховання. Облігаторне перестраховання. Порівняльний аналіз методів перестраховання.

Форми проведення перестраховальних операцій., Пропорційне перестраховання. Квотні та ексцедентні договори пропорційного перестраховання, їх характеристика, переваги та недоліки.

Непропорційне перестраховання: на базі ексцеденту збитку, на базі ексцеденту збитковості.

Співстраховання й механізм його застосування.

**Тема №1. Економічна сутність та роль страхування.
Практикум**

Мета – формування системи знань зі страхування, вивчення теоретичних основ, функцій та принципів страхування, засвоєння основних категорій страхування і з'ясування об'єктивної необхідності та ролі страхування в умовах ринкової економіки.

Методичні рекомендації для розв'язання задач
Приклад 1

Розрахувати страхове відшкодування для різних варіантів збитків відповідно до даних, наведених у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Дані задачі										
Страхова сума, тис. грн	100	150	120	180	200	170	140	100	170	200
Безумовна франшиза, %	20	25	30	35	35	30	20	25	35	30
Збитки страховальника, тис. грн у разі різних випадків:										
а)	10	18	20	25	30	40	12	15	40	30
б)	15	25	30	40	50	50	20	20	60	50
в)	30	40	40	50	70	80	40	50	80	80
г)	40	50	60	70	90	100	60	70	100	120

Розв'язання

Для страхової суми 100 тис. грн.

1. Розрахуємо розмір безумовної франшизи: $100\ 000 \times 0,2 = 20\ 000$ грн.
2. Страхове відшкодування (сплачують відповідно до розміру збитків із вирахуванням безумовної франшизи):
 - а) $10\ 000 < 20\ 000$ – не відшкодовують;
 - б) $15\ 000 < 20\ 000$ – не відшкодовують;
 - в) $30\ 000 - 20\ 000 = 10\ 000$;
 - г) $40\ 000 - 20\ 000 = 20\ 000$.

Приклад 2

1.2. Розрахувати страхове відшкодування для різних варіантів збитків відповідно до даних, наведених у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Дані задачі										
Страхова сума, тис. грн	170	250	720	380	300	270	190	120	570	600
Умовна франшиза, %	25	35	25	20	30	15	10	20	25	35
Збитки страховальника, тис. грн у разі різних випадків:										
а)	30	37	60	35	30	40	14	15	40	130
б)	45	50	130	40	50	50	17	20	60	250
в)	60	88	195	60	70	80	35	30	180	280
г)	75	90	260	79	97	100	50	48	230	320

Розв'язання

Для страхової суми 170 тис. грн.

1. Розрахуємо розмір умовної франшизи: $170\ 000 \times 0,25 = 42\ 500$ грн.
2. Страхове відшкодування (якщо збитки менші за франшизу, страхового відшкодування не сплачують; якщо більші – сплачують відповідно розміру збитку):
 - а) $30\ 000 < 42\ 500$ – не відшкодовується;
 - б) відшкодовують повністю – 45 000;
 - в) відшкодовують повністю – 60 000;

г) відшкодовують повністю – 75 000.

Приклад 3

Балансова вартість головного корпусу підприємства з урахуванням зносу – 67 млн грн. Унаслідок поєни корпус частково було зруйновано, тому впродовж 2 місяців виконували роботи щодо його відновлення. Визначити суму прямого, непрямого й загального збитків, якщо втрати прибутку за одинмісяць простою становлять 75 млн грн, витрати на відновлення цехів – 40 млн грн, на розчищення території – 1,5 млн грн. У цехах на момент поєни знаходилась продукція на суму 18 млн грн, а сума від здавання металобрухту склала 3,5 млн грн.

Розв'язання

1. Сума прямого збитку: $67 \text{ млн грн} + 18 \text{ млн грн} + 1,5 \text{ млн грн} - 3,5 \text{ млн грн} = 83 \text{ млн грн}$.
2. Сума непрямого збитку: $75 \text{ млн грн} \times 2 + 40 \text{ млн грн} = 190 \text{ млн грн}$.
3. Сума загального збитку: $83 \text{ млн грн} + 190 \text{ млн грн} = 273 \text{ млн грн}$.

Приклад 4

Мотоцикл вартістю 30 000 грн застрахований у двох страхових компаніях: у першій – на суму 25 000 грн (встановлена безумовна франшиза 8 %), у другій – на 30 000 грн (встановлена умовна франшиза 10 %). Визначити суму страхового відшкодування, якщо внаслідок страхового випадку мотоцикл повністю знищений.

Розв'язання

1. Страхування одного об'єкта в кількох страховиків потребує застосування принципу контрибуції (розподілу збитків пропорційно участі страховика в страховій сумі).
Частка першої страхової компанії: $25\,000 / (25\,000 + 30\,000) = 0,45$.
Частка другої страхової компанії: $30\,000 / (25\,000 + 30\,000) = 0,55$.
2. Визначаємо розміри франшизи.
Перший страховик: $25\,000 \times 0,08 = 2\,000 \text{ грн}$.
Другий страховик: $30\,000 \times 0,1 = 3\,000 \text{ грн}$.
3. Визначаємо розмір відшкодування, що необхідно сплатити: Перший страховик: $(30\,000 - 2\,000) \times 0,45 = 12\,600 \text{ грн}$.
Другий страховик: $30\,000 \times 0,55 = 16\,500 \text{ грн}$ (франшиза менша за суму збитку).
4. Визначаємо загальну суму страхового відшкодування: $12\,600 + 16\,500 = 29\,100 \text{ грн}$.

Приклад 5

Розрахувати розмір страхового відшкодування та страхового платежу, якщо суб'єкт господарювання застрахував своє майно строком на 1 рік з відповідальністю за крадіжку зі зломом на суму 400 тис. грн. Ставка страхового тарифу 0,3 % від страхової суми. Згідно з договором передбачена умовна франшиза 2 %, за якої надають знижку тарифу 6 %. Фактичний збиток страховальника 6,8 тис. грн, 9 тис. грн.

Розв'язання

1. Страховий внесок без знижки: $400\,000 \times 0,003 = 1\,200 \text{ грн}$.
2. Сума знижки: $1\,200 \times 0,06 = 72 \text{ грн}$.
3. Загальна сума страхового платежу: $1\,200 - 72 = 1\,128 \text{ грн}$.
4. Розмір умовної франшизи: $400\,000 \times 0,02 = 8\,000 \text{ грн}$.
5. Страхове відшкодування: а) не відшкодовують;
б) 9 тис. грн.

Практичні завдання

Задача 1. В умовах страхування майна господарського товариства зазначено, що страхова сума становить 300 тис. грн, умовна франшиза – 20 %. Розрахувати розмір страхового відшкодування, якщо збиток становить:
а) 40 тис. грн; б) 160 тис. грн; в) 60 тис. грн.

Задача 2. Визначити розмір страхового відшкодування за договором страхування домашнього майна, якщо встановлена умовна франшиза 1 000 грн, страхова сума – 70 тис. грн, а збиток:
а) 957 грн;
б) 65 тис. грн.

Задача 3. Визначити умови використання безумовної франшизи, якщо страхова сума за договором становить 200 тис. грн, безумовна франшиза – 15 %, а збитки страховальника дорівнюють:
а) 20 тис. грн; б) 35 тис. грн; в) 70 тис. грн; г) 165 тис. грн.

Задача 4. За договором страхування застраховане майно на страхову суму 17 800 грн. Договором передбачена

франшиза (а) умовна, (б) безумовна 12 % від страхової суми. Збиток становить 1) 900 грн; 2) 3 600 грн; 3) 2 136 грн. Визначити суму страхового відшкодування для всіх випадків.

Задача 5. Розрахувати виплати трьох страхових компаній щодоконтрибуції за викрадений автомобіль вартістю 23 000 ум. од., який вони застрахували в свій час: 19 700, 12 000, 13 500 ум. од. відповідно; франшиза вперших двох страховиків була безумовною у розмірі 5 %, у третього – умовною, розміром 10 %.

Задача 6. Під час укладання договору страхування майна зазначені франшиза 20 % і страхова сума – 80 700 грн. Обґрунтуйте, який вид франшизи був установленим, якщо в разі збитків 60 500 грн страховик в повному обсязі несе відповідальність за збитки, а в разі збитків – 15 100 та 16 110 грн страховик звільняється від сплати відшкодування.

Задача 7. Під час укладання договору страхування майна зазначені франшиза 25 тис. грн, страхова сума – 175 тис. грн. Визначити, який вид франшизи був установленим, якщо:

а) в разі збитків 80 тис. грн. страховик несе в повному обсязі відповідальність за збитки, а в разі збитків 40 тис. грн страховик звільняється від сплати відшкодування;

б) в разі збитків 100 тис. грн страховик виплатить відшкодування 56 250 грн.

Задача 8. Балансова вартість промислової споруди з урахуванням зносу 23 500 тис. грн. Унаслідок пожежі споруда була частково зруйнованою, тому впродовж 2 місяців виконували відновлювальні роботи. Визначити суму прямого, непрямого й загального збитків, якщо втрати прибутку за один місяць складають – 23 млн грн, витрати на відновлення цехів – 35 млн грн, на розчищення території – 1,2 млн грн. У промисловій споруді на момент пожежі було продукції на суму 16 млн грн, а сума від здавання металобрухту – 2 млн грн.

Задача 9. Підприємство уклало зі страховим товариством договір страхування транспортного засобу вартістю 147 тис. грн. За договором передбачена безумовна франшиза 2 %, що знижує страховий платіж за цим страхуванням на 4 %. Визначити розмір страхового платежу, що повинне сплатити підприємство за страхового тарифу 2,8 %, а також розмір страхового відшкодування, якщо збитки страхувальника становлять 67 тис. грн.

Задача 10. Майно підприємства вартістю 15 млн грн було застрахованим від пожежі у двох страхових компаніях. У страховика А – на страхову суму 7 млн грн, у страховика Б – на 11 млн грн. Унаслідок страхового випадку підприємство зазнало збитків на суму 8 млн грн. Визначити виплату страхового відшкодування кожної страхової компанії.

Задача 11. Господарське товариство має намір застрахувати своє майно строком на 1 рік у страховому товаристві згідно з правилами страхування майна від вогневих ризиків і ризиків стихійних явищ. Вартість майна, що підлягає страхуванню, за даними бухгалтерського обліку становить 400 тис. грн. Майно страхують на повну вартість. Розмір тарифної ставки за цим видом страхування щодо вогневих ризиків становить 0,6 % страхової суми, щодо ризиків стихійних явищ – 0,4 %. За договором страхування передбачена умовна франшиза – 5 %, відповідно до неї надають знижку до тарифу в розмірі 2 %. Розрахувати розмір страхового платежу, що необхідно сплатити страхувальникові страховому товариству. Визначити розмір страхового відшкодування за шкоду, заподіяну майну господарського товариства, якщо збитки становлять: а) 10 тис. грн; б) 160 тис. грн.

Задача 12. Підприємство уклало зі страховим товариством договір страхування транспортних засобів на суму 250 тис. грн. За договором страхування передбачена безумовна франшиза 2,5 % страхової суми, що знижує платежі за цим видом страхування на 3 %. Визначити:

а) страховий платіж, що повинне сплатити підприємство страховому товариству, якщо страховий тариф становить 2,8 %;

б) страхове відшкодування за завдані страхувальникові збитки 150 тис. грн за умови, що транспортні засоби страхували на повну вартість.

Задача 13. Виробничий майновий комплекс підприємства вартістю 55 млн грн застрахований у трьох страхових компаніях: у першій – на 60 %, удругій – на 75 %, у третій – на 80 %. Унаслідок пожежі було завдано збитку на 17,65 млн грн. Розрахувати, яку суму страхового відшкодування сплатять страхові компанії, якщо за договорами передбачена франшиза: в першого страховика – 3,5 %, у другого – 5 %, у третього – 6 %. Перша безумовна, друга і третя умовні.

Задача 14. Договором страхування майна між страховиком і страхувальником передбачено використання франшизи. страхова сума становить 500 тис. грн. Розмір умовної франшизи – 15 %. Збитки страхувальника внаслідок страхової події визначені сумою 95 тис. грн.

Яке страхове відшкодування страховик повинен сплатити в цьому разі, а також у разі збитків сумою 60 тис. грн? Визначте розмір страхового відшкодування за тих самих умов, але якщо франшиза буде безумовною.

Тести

1. Систему економічних відносин вторинного страхування, за якої страховик передає частину своєї відповідальності іншому страховикові, називають:

- а) співстрахуванням;
- б) перестрахуванням;
- в) контрибуцією;
- г) суброгацією.

2. Страхове поле – це:

а) фактична кількість укладених договорів або застрахованих об'єктів; б) зобов'язання страховика здійснити страхову виплату

страхувальникові з огляду на наслідки страхового випадку;

в) максимальна кількість об'єктів страхування (майнових об'єктів або громадян), які потенційно можуть бути застрахованими;

г) нагромадження й витрачання грошових та інших ресурсів для здійснення заходів із попередження, подолання або зменшення негативного впливу ризиків і відшкодування пов'язаних із ними витрат.

3. Співстрахування та перестрахування забезпечують: а) збалансування страхового портфеля;

б) фінансову стабільність страхових операцій; в) рентабельність страхових операцій;

г) усі відповіді правильні.

4. Об'єктивною причиною необхідності страхового захисту в усіх сферах діяльності людини є:

а) ймовірні ризики;

б) ймовірні природні лиха;

в) ймовірні техногенні аварії; г) усі відповіді правильні.

5. Суть фінансової превенції полягає в:

а) спрямуванні частини страхових премій на фінансування превентивних заходів;

б) передбаченні застережень чинним законодавством або договорами прострахування;

в) передаванні за певну плату матеріальної відповідальності за наслідки ризику;

г) концентрації й використанні коштів, необхідних для розподілу між усіма страхувальниками збитків.

6. У якій формі виникли перші страхові компанії: а) товариств взаємного страхування;

б) приватних страхових товариств; в) акціонерних страхових товариств; г) державних страхових компаній.

7. Економічна сутність страхування полягає у:

а) формуванні страховиком коштом внесків страхувальників страхового фонду, призначеного для здійснення страхових виплат у разі настання страхових випадків;

б) випадковому характері настання страхових подій і нерівномірності можливого збитку;

в) солідарній розкладці можливого збитку між зацікавленими особами; г) фінансуванні витрат на боротьбу і страховими подіями та здійсненні запобіжних заходів, спрямованих на зменшення ризику.

8. Першим виник такий різновид страхування:

а) страхування від вогню;

б) страхування морських суден;

в) страхування ритуальних витрат; г) страхування вантажів.

9. Функції страхування:

а) ризикова, заощаджувальна, контролювальна, превентивна;

б) ризикова, заощаджувальна, створення та використання страхових резервів;

в) ризикова, заощаджувальна, контролювальна, інвестиційна, превентивна;

г) ризикова, заощаджувальна, створення й використання страхових резервів, превентивна, інвестиційна.

10. Принципом страхування є:

а) суброгація;

б) перестрахування та співстрахування; в) наявність страхового інтересу;

г) усі відповіді правильні.

11. Страхувальниками можуть бути:

- а) юридичні та фізичні особи, які уклали договори страхування;
- б) юридичні особи й дієздатні громадяни, які уклали договори страхування або є страхувальниками відповідно до законодавства України;
- в) фізичні та юридичні особи, треті особи й набувачі;
- г) дієздатні фізичні особи.

12. Страховою сумою є визначена договором або законодавством грошова сума, відповідно з якої встановлюють:

- а) розміри страхового внеску; б) розміри страхової виплати; в) розміри франшизи;
- г) усі відповіді правильні.

13. Функція накопичення страхової суми характерна для таких видів страхування:

- а) довгострокового страхування життя;
- б) страхування дітей від нещасних випадків; в) страхування кредитних ризиків;
- г) страхування майна.

14. Під час укладання договору страхування або внесення змін до договору страхування розмір страхової суми визначає:

- а) страховик;
- б) страхувальник;
- в) страховик і страхувальник;
- г) орган державного страхового нагляду.

15. Страхова сума – це:

- а) грошова сума, в межах якої страховик відповідно до умов страхування зобов'язаний провести виплату в разі настання страхового випадку;
- б) грошова сума, виплачувана страховиком відповідно до умов договору страхування в разі настання страхового випадку;
- в) сума, не виплачувана страховиком згідно з укладеним договором страхування;
- г) страхова виплата страховика в межах страхової суми за договорами майнового страхування й страхування відповідальності в разі настання страхового випадку.

16. Страхова сума може бути встановленою:

- а) за окремим страховим випадком; б) за групою страхових випадків;
- в) за договором страхування в цілому; г) усі відповіді правильні.

17. Страхове відшкодування – це:

- а) грошова сума, в межах якої страховик відповідно до умов страхування зобов'язаний провести виплату в разі настання страхового випадку;
- б) грошова сума, виплачувана страховиком відповідно до умов договору страхування в разі настання страхового випадку;
- в) сума, не виплачувана страховиком згідно з укладеним договором страхування;
- г) страхова виплата, виплачувана страховиком у межах страхової суми за договорами майнового страхування й страхування відповідальності в разі настання страхового випадку.

18. Страховий ризик – це:

- а) ймовірна подія або сукупність подій, на випадок яких здійснюють страхування;
- б) ризик, що базується на праві власності або володіння тим чи іншим майном;
- в) потенційна можливість настання стихійного лиха, нещасних та інших непередбачуваних випадків, що призводять до збитків;
- г) нагромадження й витрачання грошових та інших ресурсів для здійснення заходів із попередження, подолання або зменшення негативного впливу ризиків і відшкодування пов'язаних із ними витрат.

19. Характеристиками ризику є:

- а) ймовірність;
- б) спустошливість;
- в) розповсюдженість і джерела виникнення;
- г) усі відповіді правильні.

20. Право контрибуції застосовують:

- а) якщо один і той самий предмет стає об'єктом страхування більше ніж один раз;
- б) якщо є право власності або володіння тим чи іншим майном;
- в) якщо в настанні страхового випадку є третя винна особа й із неї стягують збиток;
- г) усі відповіді правильні.

Тема 2. Класифікація страхування.

Практикум

Мета – засвоєння й поглиблення теоретичних знань про основні підходи до класифікації страхування, розгляд систем страхування та оволодіння навичками вибору й застосування необхідної системи страхування для розрахунку страхового відшкодування.

Методичні рекомендації для розв'язання задач Приклад 1

Страхова оцінка об'єкта – 700 тис. грн. Страхова сума – 600 тис. грн. Збитки внаслідок пожежі – 300 тис. грн. Визначити величину відшкодування в разі пропорційної відповідальності й відповідальності за першим ризиком.

Розв'язання

1. Визначаємо розмір відшкодування за системою пропорційної відповідальності:

$$CB = 36 \times CC/CO = 300 \times 600/700 = 257,14 \text{ тис. грн.}$$

2. Визначаємо розмір відшкодування за системою першого ризику:

CB = 300 тис. грн (страхові відшкодування виплатять у повному обсязі збитків, але не більшим за розмір страхової суми).

Приклад 2

Визначити страхове покриття за системою першого ризику й системою пропорційної відповідальності на основі таких даних. Вартість застрахованого майна становить 15 тис. грн, страхова сума за договором страхування – 10 тис. грн, договором передбачена безумовна франшиза 5 %, а збиток страхувальника внаслідок страхової події – 12 тис. грн.

Розв'язання

1. Визначаємо розмір франшизи:

$$10\,000 \times 0,05 = 500 \text{ грн.}$$

2. Визначаємо розмір страхового відшкодування за системою пропорційної відповідальності:

$$CB = 36 \times CC/CO - \Phi = 12\,000 \times 10\,000/15\,000 - 500 = 7\,500 \text{ грн.}$$

3. Визначаємо розмір страхового відшкодування за системою першого ризику:

CB = 12 000 грн – 500 грн = 11 500 грн (збитки перевищують страхову суму, тому виплатять відшкодування не більше за її розмір – 10 000 грн).

Приклад 3

Сільськогосподарське підприємство застрахувало врожай пшениці. У поточному році підприємство недоотримало врожаю, тому страхова компанія зобов'язана відшкодувати 80 % збитків. Середня врожайність (V_c) за 5 попередніх років – 30 ц з 1 га, площа посіву (Π) – 300 га, а фактична врожайність (V_ϕ) пшениці – 25 ц/га. Закупівельна ціна (Π) пшениці за 1 ц становить 70 грн. Визначити розмір страхового відшкодування, що повинно отримати сільськогосподарське підприємство.

Розв'язання

1. Визначаємо розмір збитків:

$$36 = (V_c - V_\phi) \times \Pi \times \Pi = (30 - 25) \times 300 \times 70 = 105\,000 \text{ грн.}$$

2. Визначаємо розмір страхового відшкодування: $105\,000 \times 0,8 = 84\,000 \text{ грн.}$

Практичні завдання

Задача 1. Розрахувати суму першого і другого ризику при страхуванні домашнього майна за варіантами, поданими у таблиці 2.3. Зробити висновки.

Таблиця 2.3 – Дані задачі

Варіант	Вартість домашнього майна, грн	Страхова сума за угодою страхування, грн	Сума збитків від пожежі, грн
1	40 000	28 000	32 500
2	28 000	12 000	25 000
3	54 000	30 000	47 600
4	89 000	50 000	50 000
5	85 500	46 000	38 000

Задача 2. Розрахувати суму страхового відшкодування з використанням системи пропорційної відповідальності за даними, наведеними в таблиці 2.4. Зробити висновки.

Таблиця 2.4 – Дані задачі

Варіант	Вартісна оцінка об'єкта страхування, грн	Страхова сума за договором страхування, грн	Фактична сума збитків, грн
1	14 800	10 000	6 800
2	15 000	5 000	3 600
3	10 000	6 000	6 500
4	9 600	9 600	8 000
5	25 600	2 560	3 000

Задача 3. Страхова оцінка об'єкта – 1700 тис. грн. Страхова сума –1 500 тис. грн. Збитки внаслідок пожежі – 1 300 тис. грн. Визначити величину відшкодування в разі пропорційної відповідальності й відповідальності за першим ризиком.

Задача 4. Вартість об'єкта страхування – 16 000 грн, а страхова сума – 12 000 грн, збиток страхувальника – 15 000 грн. Визначити різницю між сумами страхового відшкодування в разі страхування об'єкта за системою першого ризику й системою пропорційної відповідальності, якщо договором передбачена безумовна франшиза 10 %.

Задача 5. Страхова оцінка об'єкта – 500 тис. грн. Страхова сума –300 тис. грн. Страховий тариф – 0,2 %. Збиток унаслідок зливи – 30 тис. грн. Визначити величину страхових платежів і страхового відшкодування в разі умовної й безумовної франшизи – 5 %.

Задача 6. Збиток страхувальника, спричинений знищенням об'єкта, –12 420 грн, а страхова сума – 20 840 грн., що становить 70 % оцінки вартості об'єкта. Визначити суму страхового відшкодування в разі безумовної франшизи 10 %.

Задача 7. Вартість майна господарського товариства за даними бухгалтерського балансу становить 250 тис. грн. Необхідно обґрунтувати вибір системи страхового забезпечення пропорційної відповідальності за першим ризиком або за дійсною вартістю, якщо товариство для страхування майна може використати кошти сумою 5 тис. грн, а страховий тариф за майновим страхуванням становить 3 % від страхової суми. Розробити пропозиції для страхової компанії щодо покращання страхового забезпечення господарського суб'єкта.

Задача 8. Вартість майна виробничого підприємства становить 2 млн грн. Необхідно обґрунтувати вибір страхувальником системи страхового забезпечення пропорційної відповідальності або за першим ризиком, якщо в підприємства є кошти на страхування сумою 50 тис. грн, а страховий тариф – 5 %.

Задача 9. Вартість майна виробничого підприємства за даними бухгалтерського балансу – 450 тис. грн. Необхідно обґрунтувати вибір системи страхового забезпечення в разі страхового тарифу 3 %, якщо товариство для страхування майна може використати кошти сумою:

- 1) 14 000 грн,
- 2) 10 650 грн;
- 3) 6 750 грн;
- 4) 2 000 грн.

Задача 10. Вартість майна господарського товариства за даними бухгалтерського балансу – 250 тис. грн. Необхідно обґрунтувати вибір системи страхового забезпечення в разі страхового тарифу 3 %, якщо товариство для страхування майна може використати кошти сумою:

- 1) 8 000 грн,
- 2) 6 500 грн;
- 3) 3 750 грн;
- 4) 2 000 грн.

Задача 11. Сільськогосподарське підприємство застрахувало врожайпшениці. У поточному році підприємство недоотримало врожаю і страхова компанія зобов'язана відшкодувати 90 % збитків. Середня врожайність за 5 попередніх років – 25 ц із 1 га, площа посіву – 200 га, а фактична врожайністьпшениці – 18 ц/га. Закупівельна ціна пшениці за 1 ц становить 82 грн. Розрахувати виплату страхового відшкодування за системою граничної відповідальності, що повинно отримати сільськогосподарське підприємство.

Задача 12. Яра пшениця висіяна на площі 20 га, повністю пошкоджена градом. Для збільшення виходу продукції фермер підсів її таким самим сортом. Урожай дав валовий збір 300 ц. Середньорічна врожайність пшениці за попередні 5 років – 26 ц із га. Витрати на підсів становили 2 400 грн. Ціна 1центнера пшениці за попередній рік – 80 грн. Урожай страхують на 75 %. Страховий тариф становить 8 % від страхової суми. Визначити величину страхового платежу, розмір збитку й величину страхового відшкодування за системою граничної вартості.

Задача 13. Зі страховою компанією укладено договір страхування майнапромислового підприємства. Дійсна вартість майна на момент укладання договору страхування дорівнювала 18 млн грн. Плата за страхування – 235 тис. грн за страховим тарифом 2,3 %. Збиток унаслідок настання страхового випадку – 11 млн грн. Визначити суму страхового відшкодування за системою пропорційної відповідальності, якщо в договорі зазначено безумовну франшизу 10 %.

Задача 14. Приватне підприємство, що займається виробництвом товарів народного споживання, застрахувало своє майно вартістю 170 тис. грнна 80 % за умови встановленого страхового тарифу 0,5 грн зі 100 грн страховоїсуми. Визначити розмір страхових платежів, якщо підприємство розширило перелік ризиків, додавши крадіжку зі зломом. За додаткову відповідальність додатково стягують 1 грн зі 100 грн страхової суми.

Задача 15. Розрахувати розмір страхової премії та страхового відшкодування за системою пропорційної відповідальності й системою першого ризику за варіантами, зазначеними в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Дані задачі

Показник	1-й варіант	2-й варіант	3-й варіант
Балансова вартість, тис. грн	220	460	270
Страхова сума, тис. грн	180	300	200
Термін страхування, (місяці)	6	9	8
Базовий тариф (за рік)	2	1,5 %	3 %
Безумовна франшиза	5	–	–
Умовна франшиза	–	10 %	7 %
Збитки в наслідок страхової події, тис. грн	80	30	4
Витрати на рятування майна, тис. грн	5	3	2

Задача 16. Торговельне підприємство уклало договір страхування майназі страховою компанією на суму 35 тис. грн. Балансова вартість майна становить 50 тис. грн. Унаслідок стихійного лиха майну підприємства завданозбиток на суму 23 тис. грн. Держава надала допомогу підприємству з ліквідаціїнаслідків повені сумою 9 тис. грн. Визначити розмір страхового відшкодування, що страховій компанії потрібно виплатити підприємству.

Задача 17. Визначити страхове покриття за системою першого ризику й системою пропорційної відповідальності на основі таких даних. Вартість застрахованого майна становить 12 тис. грн, страхова сума за договором страхування – 10 тис. грн. Договором передбачена безумовна франшиза 5 %, азбиток страхувальника

внаслідок страхової події – 7,5 тис. грн.

Задача 18. ТОВ «Зірка» уклало зі страховою компанією «Гарант» договір про страхування офісу вартістю 90 000 грн на суму 35 000 грн. Через певний час після укладання договору в офісі сталася пожежа. Після укладання страхового акту стало відомо, що збиток страхувальника внаслідок ушкодження офісу – 15 000 грн. Розрахуйте суму страхового відшкодування звикористанням системи першого ризику. У договорі є запис франшиза вільновід 5 % страхової суми.

Задача 19. Житловий будинок дійсною вартістю 500 тис. грн був застрахованим на суму 350 тис. грн. Через настання страхового випадку вартість відбудовних робіт з урахуванням зносу досягла 220 тис. грн. Страховезабезпечення базується на системі пропорційної відповідальності. Визначити суму страхового відшкодування. Яку суму страхового відшкодування отримавби страхувальник, якби житловий будинок був застрахованим відповідно до дійсної вартості?

Задача 20. У страхову компанію звернулося з заявою ТОВ «Гарант» про пожежу, що сталася в цеху підприємства на 4-му місяці дії договору страхування. Унаслідок страхового випадку пошкоджені основні засоби на суму 23 350 тис. грн. Балансова вартість основних засобів, заявлених підприємством, становить 85 400 тис. грн. Договір страхування майна підприємства укладено терміном на 1 рік на страхову суму 75 000 тис. грн, а страховий тариф – 1 %. Договір страхування укладено з умовою наявності безумовної франшизи 10 %. Визначити розмір страхового платежу й суму страхового відшкодування. Зазначити перелік документів, необхідних для вирішення питання про страхове відшкодування.

Чи буде продовженою дія договору страхування до закінчення терміну (1 рік) і в якому обсязі страхової відповідальності?

Задача 21. Зі страховою компанією укладено договір страхування майна промислового підприємства. Дійсна вартість майна на момент укладання договору страхування дорівнювала 18 млн грн. Плата за страхування становить 235 тис. грн за страховим тарифом 2,3 %. Збиток унаслідок настання страхового випадку – 13 млн грн. Визначити суму страхового відшкодування за системою пропорційної відповідальності, якщо в договорі зазначено безумовну франшизу 15 %.

Задача 22. Дійсна початкова вартість автомобіля становить 500 тис. грн, знос на момент укладання договору страхування – 16 %. Унаслідок страхового випадку автомобіль знищено. Вартість деталей, придатних для подальшого використання, з урахуванням зносу – 16 800 грн, витрати на приведення майна на належний стан – 5 350 грн. Визначити розмір страхового відшкодування, якщо межа відповідальності страховика становить 70 %, а безумовна франшиза – 2 %.

Тести

1. Страхування класифікують за такими ознаками: а) економічними; б) юридичними; в) історичними; г) Усі відповіді правильні.
2. Галузю страхування є: а) особисте страхування; б) обов'язкове страхування; в) добровільне страхування; г) державне страхування.
3. За формою проведення страхування поділяють на: а) індивідуальне й колективне; б) майнове, особове та страхування відповідальності; в) обов'язкове й добровільне; г) короткострокове та довгострокове.
4. Розмір страхового відшкодування залежить від: а) системи страхування; б) принципів страхування; в) функцій страхування; г) форми страхування.
5. Якщо відшкодування дорівнює ціні нового майна відповідного виду, це страхування за: а) системою першого ризику; б) відновною вартістю; в) системою пропорційної відповідальності; г) дійсною вартістю.
6. Особове страхування поділяють на: а) дві підгалузі; б) три підгалузі; в) чотири підгалузі; г) поділу немає.
7. Види страхування, що належать до страхування відповідальності, мають: а) комплексний характер; б) індивідуальний характер; в) змішаний характер; г) усі відповіді правильні.
8. Основним критерієм виділення галузей страхування є: а) відмінності в страхових ризиках; б) відмінності в обсягах страхового забезпечення; в) відмінності в об'єктах страхування; г) усі відповіді правильні.
9. Право на здійснення обов'язкових видів страхування може одержати: а) будь-який страховик, якщо він

має відповідну ліцензію;

- б) страховик зі страхування життя, якщо він має відповідну ліцензію;
- в) страховик, який займається ризиковими видами страхування й має відповідну ліцензію;
- г) будь-які страховики, якщо вони внесені до Державного реєстру.

10. Майнові інтереси, пов'язані з відшкодуванням страховальником заподіяної ним шкоди фізичній особі або її майну, а також шкоди, завданої юридичній особі, є об'єктом:

- а) особового страхування; б) майнового страхування;
- в) страхування відповідальності; г) перестрахування.

11. Добровільними видами страхування є:

- а) медичне страхування (безперервне страхування здоров'я); б) страхування повітряного транспорту;
- в) страхування кредитів; г) усі відповіді правильні.

12. Класифікація страхування, що передбачає виокремлення етапів розвитку страхування – це:

а) класифікація за історичними ознаками; б) класифікація за економічними ознаками; в) натуральна класифікація;

г) штучна класифікація.

13. До підгалузей особистого страхування не належить: а) страхування життя;

- б) страхування від нещасних випадків; в) страхування відповідальності;
- г) медичне страхування.

14. Страхування, пов'язане з володінням, користуванням і розпорядженням майном, – це:

- а) особисте страхування; б) майнове страхування;
- в) страхування відповідальності; г) медичне страхування.

15. Страхова компанія, створена промисловим або комерційним підприємством для покриття власних ризиків, – це:

- а) кептивна компанія; б) моторне бюро;
- в) актуарне товариство; г) брокерська фірма.

16. Яка підгалузь особового страхування передбачає відповідальність у разі смерті застрахованого, постійного втрачання застрахованим здоров'я та тимчасової непрацездатності:

- а) медичне страхування; б) страхування життя;
- в) страхування від нещасних випадків;
- г) страхування на випадок хвороби?

17. Для здійснення обов'язкового страхування порядок і правила проведення, форми типового договору, особливі умови ліцензування, розміри страхових сум та максимальні розміри страхових тарифів установлює:

- а) Президент України;
- б) Верховна Рада України;
- в) Кабінет Міністрів України;
- г) Національна комісія, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг України.

18. Страхування життя об'єднує:

а) короткострокові види особового страхування; б) середньострокові види особового страхування; в) довгострокові види особового страхування;

г) усі відповіді правильні.

19. Страхування за системою першого ризику передбачає: а) виплату відшкодування відповідно розміру збитків;

б) виплату відшкодування в межах страхової суми;

в) виплату відшкодування відповідно до розміру ціни нового майна; г) виплату відшкодування за відновною вартістю.

20. За обов'язкового страхування в законодавчих актах передбачено: а) перелік об'єктів, що підлягають страхуванню;

- б) перелік страхових подій і максимальні страхові тарифи; в) страхові суми й рівень страхового забезпечення;
- г) усі відповіді правильні.

Тема 3. Страхові ризики та їх оцінювання.

Практикум

Мета – засвоєння й поглиблення теоретичних знань про основні характеристики, оцінювання та методи управління ризиками в страхуванні, а також закріплення практичних навичок у студентів щодо розроблення методів оцінювання страхових ризиків і вибору методів управління ризиками за окремими видами загального страхування й страхування життя.

Індивідуальні практичні завдання для самостійної роботи *Індивідуальне завдання 1*

На прикладі окремого виду страхування розробити комплексне управління ризиками. Під час виконання завдання додержуйтеся зазначеного нижче плану.

1. Ідентифікація ризиків (установлення ризику) – інспектування об'єктів страхування; виявлення джерел ризику; визначення факторів ризику; попереднє оцінювання значущості кожного з цих факторів; аналіз причин страхових випадків у цьому виді страхування.

2. Оцінювання ризиків – оцінювання ймовірності настання збитків здійснюють за допомогою актуарних розрахунків, що передбачають застосування статистичних і математичних методів.

3. Аналіз ризику – комплексна діагностика ризиків за допомогою різних методів: емпіричного, статистичного, спостереження, документального обліку та ін. Він дозволяє визначити потенційний вплив ризику на об'єкт страхування, а також теоретичну ймовірність того, що небезпека реалізується.

4. Контроль за ризиком – призначений для часткового або повного усунення ризиків у разі оптимального співвідношення різних способів: уникнення ризику, зменшення, локалізації або поділу (передавання частини ризику). Ризик можна контролювати ще до самої події.

Уникнення ризику означає фактичне ухилення від ризикованої діяльності. Зменшення ризику полягає в попереджувальній (превентивній) діяльності. У ситуації, в якій попри всі попереджувальні зусилля ризик настане, вживають заходів, спрямованих на його обмеження (локалізацію).

Передавання ризику проявляється через механізм перестрахування.

5. Фінансують ризик коштом створення страхових фондів, для здійснення виплат у разі настання страхових випадків, заходів із мінімізації збитків у разі настання ризиків, фінансування превентивних заходів. Проте головним завданням страхової компанії є формування страхового фонду, достатнього для виплати страхових сум і страхового відшкодування.

Тести

- Методика розрахунку страхового тарифу й страхових платежів методом аналогій передбачає:
 - вибір економічних показників для оцінювання співставлення об'єктів, які розглядаються;
 - розрахунок відносних показників для оцінювання середніх значень і вибір бази для розрахунку тарифу;
 - розрахунок страхового тарифу й страхових платежів;
 - усі відповіді правильні.
- Якщо наслідок випадкової події завжди альтернативний – збитки або їх відсутність, то йдеться про:
 - спекулятивні ризики;
 - чисті ризики;
 - майнові ризики;
 - усі відповіді правильні.
- Тарифна ставка є:
 - адекватним грошовим вираженням зобов'язань страховика за укладеними договорами страхування;
 - вираженням ціни страхової послуги;
 - достатньою для покриття всіх витрат страховика та забезпечення певного рівня прибутковості;
 - усі відповіді правильні.
- До ризиків, пов'язаних з обслуговуванням страхових договорів, не належить ризик:
 - андерайтингу;
 - неефективного перестрахування;
 - репутації;
 - управління страховим портфелем.
- Під ризиком у діяльності будь-яких суб'єктів господарювання розуміють:
 - ідею про невизначеність, тобто невпевненість щодо майбутнього;
 - різні ступені ризику;
 - невпевненість у результаті кожної конкретної ситуації;
 - усі відповіді правильні.
- Середні тарифні ставки застосовують, якщо:
 - страховика не цікавлять індивідуальні особливості об'єкта, що підлягають страхуванню;
 - страховик не має достатньої інформації про рівень ризику;
 - страховик не має достатньої інформації про особливості об'єктів страхового портфеля;
 - усі відповіді правильні.
- Визначити страховий внесок страхувальника, якщо застраховано 100 об'єктів, страхова сума кожного з яких 500 тис. грн, а ймовірність настання страхового випадку 0,01:
 - 1 грн зі 100 грн страхової суми;
 - 5 грн зі 100 грн страхової суми;
 - 10 грн зі 100 грн страхової суми;
 - 50 к. зі 100 грн страхової суми.
- Функції андерайтингу не передбачають:
 - оцінювання ризиків;
 - ідентифікацію ризиків;
 - визначення умов страхування;

г) формування прибуткового страхового портфеля.

9. Процес андеррайтингу не передбачає етапу: а) оцінювання ризиків; б) визначення строків, умов і розмірів страхового покриття; в) розрахунку розміру страхової премії; г) фінансування ризиків.

10. Нетто-ставка менша за брутто-ставку на розмір: а) навантаження; б) ризикової надбавки; в) прибутку; г) видатків на ведення справи.

11. Ризик військових дій належить до групи: а) форс-мажорних ризиків; б) політичних ризиків; в) ризиків відповідальності; г) майнових ризиків.

12. Компонент змісту економічного ризику: а) випадкові події; б) збитки, завдані через випадкові події; в) додаткова вигода, одержана внаслідок випадкових подій; г) імовірність настання випадкових подій.

13. Ризикова надбавка входить до складу: а) навантаження; б) страхового фонду; в) нетто-ставки; г) основної частини тарифу.

14. До складу навантаження не входять: а) оплата праці працівників; б) витрати на рекламу; в) адміністративно-господарські витрати; г) страхові резерви.

15. Оцінювання ризиків у ризик-менеджменті різними методами – це: а) кваліфікація; б) квантифікація; в) уніфікація; г) диверсифікація.

16. Основною причиною різного сприйняття ризику є: а) низький рівень освіти; б) замкненість; в) обмежена доступність інформації; г) високий рівень освіти.

17. Наслідок страхового ризику як об'єктивно-економічної категорії: а) збиток; б) втрата прибутку;

в) збиток, прибуток, втрата очікуваної економічної корисності; г) прямі втрати, втрата очікуваної економічної корисності.

18. Які заходи є етапами ризик-менеджменту в страхуванні: а) самофінансування; б) уникнення; в) страхування; г) контроль?

19. Аналіз страхового ризику полягає в: а) зменшенні; б) ідентифікації; в) уникненні; г) пізнанні.

20. Ризики контролюють таким способом: а) трансфером; б) локалізацією; в) аверсією; г) усі відповіді правильні.

Тема 4. Страховий ринок.

Практикум

Мета – засвоєння й поглиблення теоретичних знань про сутність, основні характеристики, склад і структуру страхового ринку, особливості діяльності суб'єктів інфраструктури страхового ринку, а також з'ясування тенденцій розвитку сучасного страхового ринку України.

Індивідуальні практичні завдання для домашнього виконання Індивідуальне завдання 1

Визначити основні показники, що характеризують рівень розвитку страхової галузі. За даними річного статистичного огляду страхового ринку України Нацкомфінпослуг проаналізувати розвиток страхового ринку за останні 5 років. Визначити на основі аналізу особливості й тенденції розвитку страхового ринку України. Зазначити основні чинники, що стримують розвиток страхового ринку України.

Індивідуальне завдання 2

За даними річного статистичного огляду страхового ринку України Нацкомфінпослуг проаналізувати галузеву структуру страхового ринку. Навести порівняльну характеристику галузевої структури страхового ринку України й країн Європейського Союзу. Зробити висновки.

Індивідуальне завдання 3

Дослідити територіальну та інституціональну структуру страхового ринку. Зробити висновки.

Індивідуальне завдання 4

За даними річного статистичного огляду страхового ринку України Нацкомфінпослуг проаналізувати співвідношення обсягів обов'язкового й добровільного страхування в Україні. Виділити найбільш популярні види обов'язкового та добровільного страхування. Зробити висновки.

Індивідуальне завдання 5

За даними річного статистичного огляду Нацкомфінпослуг проаналізувати показники, що характеризують особливості діяльності страхових брокерів України. Дослідити канали збуту страхових продуктів у європейських країнах і на страховому ринку України (прямі продажі, страхових агентів, страхових брокерів, bancassurance, інших). Якими законодавчо-нормативними актами регулюють діяльність страхових агентів і брокерів в Україні? Розкрити особливості їх діяльності. Порівняти вимоги до страхового посередництва в країнах Європейського Союзу та Україні (Директива ЄС «Про страхове посередництво» (№ 2002/92/ЄС)).

Індивідуальне завдання 6

За даними річного статистичного огляду Нацкомфінпослуг проаналізувати за останні 5 років основні показники капіталізації страхового ринку України. Зробити висновки.

Індивідуальне завдання 7

За даними річного статистичного огляду Нацкомфінпослуг проаналізувати показники концентрації ринку ризикового страхування й ринку страхування життя. Оцінити рівень монополізації та конкуренції страхового ринку України. Зробити висновки.

Індивідуальне завдання 8

Розкрити теоретичні підходи до визначення поняття фінансової безпеки страхового ринку, дослідити методичний інструментарій оцінювання фінансової безпеки страхового ринку. Проаналізувати фінансову безпеку страхового ринку України за останні 5 років на основі Методичних рекомендацій й щодо розрахунку рівня економічної безпеки України,

затвердженої наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277.

Індивідуальне завдання 9

Охарактеризуйте розроблені концепції розвитку страхового ринку України. Визначте пріоритетні (стратегічні) напрямки розвитку вітчизняного страхового ринку на основі SWOT-аналізу страхового ринку України.

Індивідуальне завдання 10

Дослідити особливості рейтингового оцінювання страхових компаній. Виділити страхові компанії, що є лідерами страхової галузі України за останні роки. Обґрунтувати їх конкурентні переваги.

Тести

1. «Ллойд» – це ринок страхових послуг:
 - а) світовий;
 - б) регіональний; в) місцевий;
 - г) національний.
2. За галузевою ознакою виділяють страховий ринок: а) внутрішній;
 - б) зовнішній; в) світовий;
 - г) майнового страхування.
3. У структурі страхового ринку сторвейер – це:
 - а) фізична або юридична особа, яка вирішила оформити договір страхування;
 - б) особа, зареєстрована як суб'єкт підприємницької діяльності, яка має дозвіл бути посередником між страхувальником і страховиком;
 - в) професійний оцінювач страхового ризику;
 - г) юридична особа, яка за винагороду здійснює посередницьку діяльність у перестрахованні.
4. Який документ дає право на проведення брокерської діяльності: а) сертифікат;
 - б) страховий поліс;
 - в) картка медичного огляду; г) доручення?
5. Чи можна впродовж дії договору вносити зміни в його зміст: а) із дозволу Нацкомфінпослуг;
 - б) ні;
 - в) так;

г) упродовж перших 3 днів.

6. Основна функція страхового агента:

- а) продаж страхових продуктів;
- б) оформлення страхової документації; в) інкасація страхової премії;
- г) здійснення страхової виплати.

7. Правила страхування розробляє:

- а) страховий агент; б) страховий брокер; в) страховик;
- г) страховальник.

8. Хто може припинити дію договору страхування: а) страховальник;

- б) судові органи; в) страховик;
- г) Ліга страхових організацій України.

9. Чи є різниця між поняттями страховий договір, поліс, свідоцтво: а) так;

- б) незначна;
- в) залежно від страхової компанії; г) ні.

10. Чи несе брокер відповідальність за платоспроможність страховика: а) ні;

- б) так;
- в) лише вразі страхування життя;
- г) лише в разі ризикових видів страхування.

11. Аквізиція страховика – це:

- а) формування споживчого попиту на страхові продукти; б) страхове поле страховика;
- в) продаж страхових продуктів через страхових посередників; г) дослідження ринку страхових послуг.

12. Які з наведених видів робіт можуть виконувати страхові агенти: а) розрахунок страхових тарифів;

- б) пошук страховиків;
- в) пошук страховальників та укладення договорів страхування; г) розроблення правил страхування.

13. До юридичних страхових агентів належать:

- а) банки, агентства нерухомості, туристичні фірми; б) громадяни-власники;
- в) страхові компанії;
- г) виробничі підприємства.

14. До якісних показників страхового продукту належать: а) рекламно-інформаційна мережа;

- б) офісний метод реалізації;
- в) наявність чи відсутність страхових посередників;
- г) зручність придбання поліса чи укладання договору страхування.

15. Страховий ринок – це:

- а) сфера обігу цінних паперів;
- б) вид цивільно-правових відносин щодо захисту фізичних та

юридичних осіб від несприятливих подій в їх житті й діяльності;

- в) частина фондового ринку, на якому формуються попит і пропозиційна страхові послуги;

г) сфера економічних відносин, у процесі яких формуються попит та пропозиція на страхові послуги й здійснюється акт їх купівлі-продажу.

16. Державне регулювання страхової діяльності в Україні здійснюють у таких формах:

- а) розроблення правил страхування державними органами, залучення банків до страхування;
- б) ліцензування страхової діяльності й реєстрування страховиків; в) роздержавлення та приватизація майна публічних страховиків; г) усі відповіді вірні.

17. Чим відрізняється страховий брокер від агента: а) немає жодних відмінностей;

- б) кількістю працівників;
- в) розміром отриманої комісійної винагороди;
- г) брокер представляє інтереси страховальника, а страховий агент діє в інтересах страхової компанії.

18. Маркетингова політика страховика спрямована на: а) збільшення обсягу страхової премії;

- б) розроблення конкурентоспроможних страхових продуктів; в) зменшення судових позовів;
- г) підвищення іміджу компанії.

19. Чи реалізована страхова послуга, якщо страховий випадок упродовж дії договору страхування не відбувся:

- а) лише частково;
- б) так, повністю;
- в) ні, тому що сплачене страхове відшкодування;
- г) ні, тому що страховик не виконав усіх зобов'язань.

20. Максимальну кількість об'єктів, що потенційно можна застрахувати на добровільних засадах, називають:

- а) страховим полем; б) страховою премією; в) цедентом;
- г) страховим портфелем.

Тема 5. Державне регулювання страхової діяльності.

Практикум

Мета – засвоєння й поглиблення теоретичних знань про систему державного нагляду за страховою діяльністю в Україні, вивчення порядку реєстрації страхових компаній та умов ліцензування страхової діяльності, особливостей реорганізації й ліквідації страхових компаній.

Індивідуальні практичні завдання для самостійної роботи *Індивідуальне завдання 1*

Змодельовати процес реєстрації страхової компанії, починаючи від створення юридичної особи й закінчуючи отриманням ліцензії на здійснення окремих видів страхування. Складіть перелік документів для отримання ліцензії. Поясніть, яка відмінність між організацією страхової компанії як суб'єкта підприємницької діяльності й виробничого підприємства.

Індивідуальне завдання 2

Змодельовати процес ліквідації страхової компанії. Розкрити особливості призначення ліквідаційної комісії, складання ліквідаційного балансу.

Індивідуальне завдання 3

Розкрити питання захисту прав споживачів страхових послуг в Україні.

Діяльність страхового омбудсмена.

Індивідуальне завдання 4

Дати порівняльну характеристику директивам ЄС щодо регулювання діяльності страховиків Solvency I і Solvency II. Поясніть причини суворих вимог зі сторони держави до статутного капіталу страховика.

Індивідуальне завдання 5

Дослідити хронологію формування системи державного нагляду за страховим ринком в Україні й запропонувати її періодизацію. Обговоріть напрями вдосконалення державної політики в галузі страхування. Дайте порівняльну характеристику чинним програмам (концепціям) розвитку страхового ринку в Україні.

Індивідуальне завдання 6

Розгляньте комплекс правового забезпечення страхування. Оцініть його якість і повноту. Складіть структуру законодавчо-нормативного забезпечення, що регулює страховий ринок, починаючи від основних законів й закінчуючи системою підзаконних актів.

Індивідуальне завдання 7

На основі додатково зібраної інформації розкрийте проблемні питання кадрового забезпечення страхових компаній.

Тести

1. У якому році в Україні ухвалено перший базовий законодавчий акт, що забезпечив системне правове регулювання страхової діяльності:

- а) 1991;
- б) 1993;
- в) 1992;
- г) 1994?

2. Який розділ Закону України «Про страхування» визначає принципи державного нагляду за страховою діяльністю:

- а) перший; б) другий; в) третій;
- г) четвертий:

3. Дорадчий орган, який діє на громадських засадах, беручи участь в обговоренні проектів документів, розроблених і/або розглянутих Уповноваженим органом, – це:

- а) Моторне страхове бюро; б) Ліга страховиків;
- в) Консультаційно-експертна рада; г) Вища атестаційна комісія.

4. За якого страхування держава відповідає за зобов'язаннями

страховика:

- а) за страхування майна;
- б) за особистого страхування;
- в) за обов'язкового страхування;
- г) за страхування відповідальності?

5. Які із зазначених функцій покладено на орган нагляду за страховою діяльністю:

- а) реєстрацію страхових договорів, за якими частину ризиків передають на перестрахування нерезидентам;
- б) контроль за платоспроможністю страховиків;
- в) визначення мінімального розміру статутного фонду для страховиків; г) опрацювання страхових тарифів?

6. Компетенція органу нагляду за страховою діяльністю щодо правил страхування:

- а) реєстрація;
- б) затвердження;
- в) перевірка й зауваження по суті, аж до відхилення; г) доповнення або скорочення.

7. Чи може посадова особа органу нагляду, яка працює в регіоні, зупинити дію ліцензії на здійснення

страхової діяльності:

- а) може за погодженням із правоохоронними органами; б) ні;
 - в) може після письмового попередження;
 - г) може за погодженням із місцевим органом самоврядування?
- У якому році ухвалили Закон України «Про страхування»: а) 1997;
- б) 1995;
 - в) 1996;
 - г) 1994?

8. Страхування відповідальності власників транспортних засобів

передбачає створення:

- а) Моторного страхового бюро; б) страхового пулу;
- в) страхового представництва; г) страхової філії.

9. Установлення обов'язкового для виконання графіка здійснення розрахунків зі страхувальниками

передбачає:

- а) санацію страховика;
- б) реорганізацію страховика; в) виділення філії страховика;
- г) створення представництва страховика.

10. За вимогами національного законодавства страхова компанія повинна

розраховувати:

- а) норматив запасу платоспроможності; б) норматив резервування;
- в) регулятивний капітал; г) усі відповіді правильні.

11. До функцій Уповноваженого органу страхового нагляду не

належить:

- а) ведення державного реєстру страхових брокерів; б) організація конференцій зі страхування;
- в) видача ліцензій зі страхування;
- г) розроблення правил страхування з окремих видів страхування.

12. До форм державного нагляду за діяльністю страховиків належать: а) стратегічна;

- б) тактична;
- в) статистична; г) обов'язкова.

13. За якої умови призначають примусову санацію страховика: а) недосягнення визначеного законом

розміру статутного фонду;

- б) невиконання зобов'язань перед страхувальниками протягом 6 місяців; в) настання інших випадків,

передбачених законодавством;

- г) усі відповіді правильні.

14. Реорганізація страховика передбачає:

- а) злиття страховиків; б) приєднання;
- в) поділ;
- г) усі відповіді правильні.

15. Система державного регулювання страхової діяльності за типом може бути:

- а) ліберальною; б) авторитарною; в) змішаною;
- г) усі відповіді правильні.

16. Система страхового права містить у собі:

- а) фінансове право; б) цивільне право;
- в) міжнародне право;

г) усі відповіді правильні.

17. Передавальний баланс – це:

- а) баланс страховика, наданий до органу нагляду для перевірки;
- б) баланс страховика, переданий органам статистичного спостереження України;
- в) баланс страховика, що приєднується; г) баланс страховика, що ліквідується.

18. Примусова санація страховика передбачає:

- а) проведення комплексної перевірки стану страховика; б) призначення управляючої особи;
- в) установлення графіку розрахунків зі страхувальниками; г) усі відповіді правильні.

19. Уповноважений орган страхового нагляду має право: а) отримувати від страховиків звітність;

- б) проводити перевірки діяльності страховиків;
- в) надавати розпорядження страховикам щодо усунення недоліків у їх діяльності;
- г) усі відповіді правильні.

Тема 7. Особисте страхування.

Практикум

Мета – засвоєння й поглиблення теоретичних знань про необхідність, сутність та класифікацію особового страхування; вивчення видів, умов і порядку укладання договорів страхування життя, страхування від нещасних випадків, медичного страхування; здобуття практичних навичок укладання основних видів договорів особового страхування, визначення страхових премій, страхових сум та страхових відшкодувань.

Методичні рекомендації для розв'язання задач Приклад 1

Страхувальник (чоловік) 35 років укладає договір страхування життя з ризиком дожиття. Розмір страхової суми – 250 тис. грн. Питома вага навантаження в структурі страхового тарифу – 20 %. Визначити, яку суму йому необхідно внести одноразово, щоб забезпечити страховий захист на 20 років.

Розв'язання

Для розв'язання використовуємо таблиці смертності, в яких необхідно знайти дані про кількість осіб віком 35 років (l_x) і 55 років (l_{x+n}).

Загальна формула для розрахунку одноразового нетто-тарифу:

$$E_x^n = S \frac{l_{x+n}}{l_x} V^n,$$

де S – розмір страхової суми

v – дисконтний множник, розрахований як $1 / (1 + i)$, i дорівнює 4 % (максимальний розмір згідно із законодавством)

Звідси $E^n = 250 \text{ тис. грн} \times (59\,859 / 87\,934) \times 0,456\,387 = 77\,668,68 \text{ грн}$. Розмір одноразового платежу буде дорівнювати:

$$СП = \frac{E^n}{1 - N}$$

де N – питома вага навантаження в структурі брутто-тарифу (в долях одиниці) $СП = 77\,668,68 / (1 - 0,2) = 97\,085,85 \text{ грн}$.

Приклад 2

Унаслідок аварії приміського поїзда 2 пасажир загинув, 1 особа одержала інвалідність 1-ї групи, 3 особи – інвалідність 2-ї групи, 5 осіб проходили лікування впродовж 7, 12, 33, 25 і 60 днів відповідно. Останній особі згодом було встановлено інвалідність 3-ї групи. Визначити: а) розміри виплат кожній постраждалій особі (або їх нащадкам); б) загальну суму виплат, що здійснить страхова компанія за цим випадком; в) розмір сплаченого страхового платежу цими пасажирами, якщо вартість квитка становить 25 грн; г) перелік документів, що необхідно подати для отримання страхового відшкодування.

Розв'язання

а) виплати згідно із законодавством здійснюються такими розмірами від страхової суми (102 000 грн або 6 000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян):

- за загибель – 100 % $СС = 102\,000 \times 2 = 204\,000 \text{ грн}$;
- за 1-шу групу інвалідності – 90 % $СС = 91\,800 \text{ грн}$;
- за 2-гу групу інвалідності – 75 % $СС = 76\,500 \times 3 = 229\,500 \text{ грн}$;
- за лікування – 0,2 % $СС$ за 1 день (204 грн): $1) 7 \times 204 = 1\,428 \text{ грн}$;
- 2) $12 \times 204 = 2\,448 \text{ грн}$;
- 3) $33 \times 204 = 6\,732 \text{ грн}$;
- 4) $25 \times 204 = 5\,100 \text{ грн}$;
- 5) $60 \times 204 = 12\,240 \text{ грн}$.

За 3-тю групу інвалідності – 50 % $СС = 51\,000 \text{ грн}$.

Остання особа отримує спочатку 12 240 грн, а потім різницю між 51 000 і 12 240 грн, тобто сумарна виплата для неї становитиме 51 000 (не може перевищувати найгірших установлених наслідків).

б) загальна сума виплат: $204\,000 + 91\,800 + 229\,500 + 1\,428 + 2\,448 + 6\,732 + 5\,100 + 51\,000 = 592\,008 \text{ грн}$.

в) на приміських маршрутах розмір страхового платежу встановлено 3 % від вартості квитка:

$СП = 11 \text{ осіб} \times 25 \text{ грн} \times 3 \% = 8,25 \text{ грн}$; г) документи:

- заява;
- проїзний квиток;
- документ, що посвідчує особу;
- довідки з лікарні про тимчасову втрату працездатності;
- довідки медико-соціальної експертної комісії про встановлення інвалідності;
- свідоцтво про смерть;
- документи, що підтверджують право на спадщину.

Приклад 3

Особовий склад безбалансового відділення банку застрахований за програмою добровільного страхування від нещасних випадків (від усіх груп ризиків). Кількість застрахованих – 8 осіб. Строк укладеного договору страхування – 1 рік. Визначити, який розмір страхового платежу необхідно сплатити банку за страхування своїх працівників, якщо страхова сума для 7 осіб встановлена на рівні 100 000 грн, а для керівника відділення – 200 000 грн.

Розв'язання

Для розв'язання задачі необхідно скористатися даними таблиці 7.2, у якій зазначено розміри страхових тарифів. Згідно з переліком професій за групами ризиків робітники банків належать до 1-ї групи ризику, тому для розрахунку застосовуємо відповідні розміри тарифних ставок.

Загальний розмір страхового тарифу за страхування від усіх груп ризиків дорівнює

$0,9\% + 0,3\% + 0,15\% + 0,25\% = 1,6\%$.

За страхування 7 працівників буде сплачено:

$$7 \times 100\,000 \times 0,016 = 11\,200 \text{ грн.}$$

За страхування керівника відділення:

$$200\,000 \times 0,016 = 3\,200 \text{ грн.}$$

Загальний розмір сплаченого страхового платежу: $11\,200 + 3\,200 = 14\,400$ грн.

Приклад 3

Колектив будівельно-монтажної компанії з 30 осіб застрахований за програмою добровільного медичного страхування «Стационарне лікування». Віковий склад застрахованих: 15 осіб віком 25–40 років, 3 особи – 57–60 років, 12 осіб – 41–55 років. П'ять осіб наймолодшої вікової групи грають у футбол на аматорському рівні, тому страхова компанія застосувала коригувальний коефіцієнт на мінімальному рівні. Страхова сума для всіх застрахованих установлена на рівні 50 000 грн. Визначити, скільки компанії необхідно сплатити за страхування своїх працівників.

Розв'язання

Для розв'язання задачі необхідно скористатися даними таблиці 7.3.

Для розрахунку страхових платежів страхова компанія використовує базові страхові річні тарифи й систему коригувальних коефіцієнтів до них. Отже, страховий тариф за договором страхування обчислюють за формулою:

$$T = K \times K1 \times K2 \times K3,$$

де K – базовий річний тариф, що залежить від страхового ризику; $K1$, $K2$, $K3$ – коригувальні коефіцієнти.

Базовий розмір страхового тарифу за програмою «Стационарне лікування» дорівнює 10,4 %.

Коригувальний коефіцієнт $K1$ (залежить від кількості застрахованих осіб) становить 0,95.

Коригувальний коефіцієнт $K2$ (залежить від віку прийнятих на страхування осіб) буде різним для всіх вікових категорій.

Для 5 осіб додатково буде застосовано коригувальний коефіцієнт $K3$, пов'язаний із їх діяльністю (грою у футбол)

Розділимо працівників підприємства на 4 категорії:

- 1) віком 25–40 років, які не грають у футбол – 10 осіб;
- 2) віком 25–40 років, які грають у футбол – 5 осіб;
- 3) віком 41–55 років – 12 осіб;
- 4) віком 57–60 років – 3 особи.

Коефіцієнти K та $K1$ будуть однаковими для всіх категорій працівників, тому що програма єдина для всіх і всіх працівників страхує одне підприємство.

Розмір тарифу для 1-ї категорії:

$$10,4\% \times 0,95 \times 1,0 = 9,88\%$$

Розмір тарифу для 2-ї категорії:

$$10,4\% \times 0,95 \times 1,0 \times 1,1 = 10,87\%$$

Розмір тарифу для 3-ї категорії:

$$10,4\% \times 0,95 \times 1,4 = 13,83\%$$

Розмір тарифу для 4-ї категорії:

$$10,4\% \times 0,95 \times 1,75 = 17,29\%$$

За страхування всіх працівників компанія сплатить:

$$СП = 50\,000 \times (10 \times 0,0988 + 5 \times 0,1087 + 12 \times 0,1383 + 3 \times 0,1729) = 185\,490 \text{ грн.}$$

Практичні завдання

Задача 1. Пасажир купив залізничний квиток до станції «Київ» вартістю 120 грн і під час поїздки був травмованим унаслідок аварії потяга. Лікування травми тривало 60 днів, після чого йому була встановлена 3-тя група інвалідності. Визначте розмір страхової премії, порядок і розмір страхової виплати, що він повинен отримати за наслідки травми. Назвіть документи, щонеобхідно надати в страхову компанію для отримання виплати.

Задача 2. Визначте розмір страхової суми й порядок її виплати пасажиром залізничного транспорту, якщо під час поїздки стався страховий випадок унаслідок якого:

– пасажир тимчасово втратив працездатність на 40 днів, а потім за наслідками цієї травми йому було встановлено інвалідність 2-ї групи, пасажирмав квиток щодо свого перевезення;

— пасажир одержав 1-шу групу інвалідності та не мав квитка щодо свого перевезення, але користувався правом на безкоштовний проїзд відповідно до чинного законодавства.

Зазначте документи, що необхідно надати в страхову компанію для отримання виплати для обох випадків.

Задача 3. Унаслідок нещасного випадку, що відбувся на рейсовому автобусі міжнародних сполучень, постраждали 9 пасажирів. Документально підтверджено, що 2 особи загинули, 1 особа одержала 1-шу групу інвалідності, 3 особи – 2-гу групу інвалідності, 1 особа – 3-тю групу інвалідності, 1 особа тимчасово втратила працездатність на 25 днів. Визначте розмір страхової суми, що отримають спадкоємці й кожний із потерпілих згідно з чинними нормативно-правовими документами.

Задача 4. Після оголошення посадки в рейсовому автобусі міжміського сполучення з пасажиром, який мав квиток, стався страховий випадок. Унаслідок нього пасажир тимчасово втратив працездатність на 26 днів, а потім йому було встановлено 1-шу групу інвалідності. Визначте розмір страхової суми, що буде виплаченою застрахованому, порядок її виплати, зазначте документи, що необхідно надати в страхову компанію для отримання виплати.

Задача 5. Унаслідок нещасного випадку, що відбувся на рейсовому автобусі міжобласних сполучень, постраждали 3 пасажир та водій. Документально підтверджено, що перший пасажир загинув, другий одержав 3-тю групу інвалідності, третій тимчасово втратив працездатність на 18 днів. Водій одержав за наслідками травми 2-гу групу інвалідності. Визначте розмір страхових платежів, якщо вартість квитків становила 67 грн та розміри страхових сум, що отримають потерпілі відповідно до чинних нормативно-правових документів.

Задача 6. Розрахуйте страховий внесок, що автотранспортне підприємство повинно сплатити за рік страховій компанії для страхування водіїв за обов'язковим особистим страхуванням від нещасних випадків на транспорті, якщо на підприємстві працюють 15 водіїв.

Унаслідок нещасного випадку, що відбувся на рейсовому автобусі міжнародних сполучень, постраждали 2 водії. Документально підтверджено, що перший тимчасово втратив працездатність на 24 дні, другий одержав 1-шу групу інвалідності. Визначте розміри страхових виплат, що отримають потерпілі згідно з чинними нормативно-правовими документами.

Задача 7. Визначити, яку суму страхових платежів повинний перерахувати за перший квартал поточного року залізничний вокзал на рахунок страхової компанії, з якою укладений договір на здійснення обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті, якщо:

— вартість проданих квитків на приміських перевезеннях в розрізі місяців кварталу: січень – 860 тис. грн; лютий – 750 тис. грн; березень – 473 тис. грн;

— вартість проданих квитків на міжобласних і міжміських маршрутах в розрізі місяців кварталу: січень – 1 460 тис. грн; лютий – 1 050 тис. грн; березень – 1 173 тис. грн;

— вартість проданих квитків на рейсах міжнародних сполучень у розрізі місяців кварталу: січень – 560 тис. грн; лютий – 750 тис. грн; березень – 1 100 тис. грн.

Розмір страхового тарифу визначити за граничного страхового тарифу відповідно до чинного законодавства щодо порядку проведення обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті.

Задача 8. У науково-дослідному інституті, що належать до сфери управління МОЗ України, проводили наукові дослідження вірусу імунодефіциту людини та його антигенів, унаслідок якого сталася страхова подія:

— смерть застрахованого лікаря-імунолога від захворювання, зумовленого розвитком ВІЛ-інфекції. Розмір місячної заробітної плати померлого на посаді, що він обіймав до смерті, – 12 500 грн;

— 2 лаборанти були визнані інвалідами 2-ї та 3-ї груп унаслідок інфікування вірусом імунодефіциту людини.

Визначити розмір страхової виплати постраждалим і спадкоємцям застрахованого працівника.

Задача 9. Унаслідок нещасного випадку, що відбувся на рейсовому автобусі міжміських сполучень, постраждали 3 пасажир та водій. Документально підтверджено, що перший пасажир загинув, другий одержав 3-тю групу інвалідності, третій тимчасово втратив працездатність на 18 днів унаслідок таких травм: стусу головного мозку та перелому кісток носа.

Водночас в останнього пасажир був поліс добровільного страхування від нещасних випадків зі страховою сумою 10 тис. грн. Водій одержав за наслідками травми 1-шу групу інвалідності.

Визначте розміри страхових виплат постраждалим за обов'язковим особистим страхуванням від нещасних випадків на транспорті, а також порядок виплати й розмір страхової виплати за договором добровільного страхування, якщо правилами страхування передбачено:

— струс головного мозку – 5 % від страхової суми;

— перелом кісток носа – 10 % від страхової суми.

Тести

1. Страхова сума, виплачувана за договором страхування від нещасних випадків, залежить від:

а) виду нещасного випадку;

б) ступеню втрати здоров'я страхувальника; в) терміну страхування;

г) типу місцевості, в якій стався нещасний випадок.

2. До підгалузей особистого страхування не належить: а) страхування життя (пенсій); б) медичне страхування; в) соціальне страхування; г) страхування від нещасних випадків.

3. Розмір мінімального статутного фонду страховиків, які займаються страхуванням життя, повинен становити:

а) 2,5 млн євро; б) 3 млн євро; в) 10 млн євро; г) 1,5 млн євро.

4. Мінімальний строк дії договорів страхування життя в Україні: а) один рік; б) два роки; в) три роки; г) чотири роки.

5. Основні страхові випадки за змішаного страхування життя: а) вступ до шлюбу; б) дожиття до закінчення строку страхування; в) народження дитини; г) утрата працездатності.

6. Таблицю смертності можуть скласти на основі: а) показників міжнародного статистичного обліку; б) матеріалів самої страхової компанії;

в) матеріалів зарубіжних страхових компаній;

г) показників статистичного обліку в межах певної території.

7. страхову суму за договором змішаного страхування життя не виплачують:

а) у разі смерті страхувальника від злоякісного захворювання після одного року від початку дії договору страхування;

б) у разі самогубства страхувальника;

в) у разі смерті страхувальника після одного року від початку дії договору страхування від серцево-судинного захворювання;

г) у разі смерті страхувальника під час керування транспортним засобом.

8. Страхування життя на дожиття передбачає виплату страхової суми лише в разі настання страхового випадку:

а) досягнення застрахованим визначеного договором віку; б) смерті застрахованого;

в) тимчасової втрати працездатності застрахованим;

г) отримання застрахованим певної групи інвалідності.

9. Який фактор не враховують під час розроблення умов страхування життя:

а) професію; б) вік;

в) стать; г) зріст.

10. Медичні послуги, що надають туристам у закордонних поїздках: а) асистанс;

б) суброгація; в) контрибуція; г) бордеро.

11. Видами добровільного страхування є:

а) страхування життя;

б) страхування від нещасних випадків;

в) медичне страхування (безперервне страхування здоров'я); г) усі відповіді правильні.

12. Програми добровільного медичного страхування не передбачають таких захворювань:

а) злоякісних новоутворень; б) венеричних хвороб;

в) СНІДу;

г) усі відповіді правильні.

13. Страхування до вступу в шлюб є видом послуги: а) пенсійного страхування;

б) страхування життя;

в) рентного страхування;

г) страхування від нещасних випадків.

14. Страховик має право відмовити у виплаті страхової суми, якщо:

а) застрахованим учинені навмисні дії, спрямовані на настання страхового випадку, зокрема навмисне заподіяння застрахованим собі тілесних ушкоджень;

б) дії застрахованого, пов'язані з виконанням громадянського обов'язку чи самообороною, захистом майна, життя, честі і гідності;

в) страхувальником або застрахованим вчинено умисний злочин, що призвів до страхового випадку;

г) усі відповіді правильні.

15. Викупна сума в страхуванні життя – це:

а) сума, на яку укладають договір страхування життя;

б) частина резерву внесків на день припинення страхуванням сплатив внесків, що підлягає виплаті йому за

договорами страхування життя;

в) конкретний розмір грошових коштів, який повинен сплатити страховик страховальникові;

г) норма дохідності за договором страхування пенсій.

16. Під час укладання договору добровільного медичного страхування програму страхування вибирає;

а) страховик;

б) страховальник; в) застрахований;

г) медична установа.

17. На пасажирів якого виду транспорту не поширюється обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті:

а) залізничного;

б) автомобільного;

в) автомобільного й електротранспорту приміського сполучення;

г) морського та внутрішнього водного транспорту на прогулянкових лініях.

18. Розмір страхових внесків, сплачуваних страховальником згідно з укладеним договором добровільного медичного страхування, залежить від:

а) фінансових потреб страховика; б) освіти страховальника;

в) середнього строку дії інших договорів добровільного медичного страхування;

г) вибраної програми медичного страхування.

19. Розмір пенсії, яку буде отримувати застрахована особа, залежить від: а) розміру внесених страхових платежів;

б) кількості років, що минули з моменту укладання договору страхування (та першого внеску) до початку пенсійних виплат;

в) віку застрахованої особи; г) усі відповіді правильні.

20. Обов'язкове страхування від нещасних випадків на транспорті поширюється на:

а) кондукторів тролейбусів;

б) машиністів електропоїздів;

в) пасажирів міських маршруток;

г) водіїв таксі.

Тема 9. Майнове страхування.

Практикум

Мета – засвоєння й поглиблення теоретичних знань про необхідність, сутність і види майнового страхування; вивчення основних принципів оцінювання ризиків, порядку укладання договорів із майнового страхування, а також умов виплати страхових відшкодувань; набуття практичних навичок щодо розрахунку страхових премій, збитків та страхових відшкодувань.

Методичні рекомендації для розв'язання задач

Приклад 1

Майновий комплекс підприємства оцінено 2,5 млн грн. Страхова компанія погодилась укласти договір страхування на страхову суму 2 млн грн від ризиків стихійних явищ, вогню, протиправних дій третіх осіб. Розміри страхових тарифів становлять, відповідно 0,5; 1,2 і 5 %. Страховальник погодився встановити додаткові заходи безпеки, що привело до отримання знижки до ризику протиправних дій третіх осіб розміром 10 %. Договором страхування передбачена безумовна франшиза 7 %. Визначити: а) розмір страхового відшкодування, якщо сталася пожежа й витрати на відновлення майна склали 1 млн грн; б) розмір страхового платежу за цим договором; в) перелік документів для отримання страхового відшкодування; г) дати відповідь: чи буде подовжено дію договору страхування після страхового випадку і за якого розміру відповідальності страховика.

Розв'язання:

а) страхове відшкодування розраховують за системою пропорційної відповідальності: $CB = 36 \times CC/CO$ з урахуванням того, що є франшиза:

$$CB = (36 - \Phi) \times CC/CO$$

$$\Phi = CC \times \Phi = 2 \text{ млн} \times 7 \% = 0,14 \text{ млн грн.}$$

$CB = (1 \text{ млн} - 0,14 \text{ млн}) \times 2 \text{ млн} / 2,5 \text{ млн} = 0,688 \text{ млн грн}$, або $CB = 1 \text{ млн} \times 2 \text{ млн} / 2,5 \text{ млн} - 0,14 \text{ млн} = 0,66 \text{ млн грн}$;

$$\text{б) } SP = ST \times CC = 2 \text{ млн} \times (0,005 + 0,012 + 0,05 \times 0,9) = 124 \text{ тис. грн};$$

в) заява, договір страхування, страховий акт, довідка з пожежної охорони про факт страхового випадку, довідка (бухгалтерські документи) пропостраждале майно (його перелік і суму збитку);

г) дія договору страхування буде продовжуватися, але обсяг відповідальності страхової компанії буде меншим на суму сплаченого страхового відшкодування: $2 \text{ млн} - 0,66 \text{ млн} = 1,34 \text{ млн грн}$.

Приклад 2

Автопідприємство страхує 20 автомобілів від знищення або пошкодження. Страхова оцінка й страхова сума кожного авто збігаються й становлять по 130 тис. грн. Страхові тарифи такі: 1) за знищення та пошкодження внаслідок ДТП – 2 %; 2) за знищення й пошкодження внаслідок стихійних сил природи – 0,1 %; 3) за крадіжку – 5 %. Страхова компанія надає такі знижки з тарифів: 1) за страхування понад 10 авто – 15 %; 2) за страхування від усіх трьох ризиків – 10 %. Визначити: а) загальний обсяг відповідальності страхової компанії; б) загальний страховий платіж за страхування 20 авто за страхування від усіх трьох ризиків; в) розмір страхового відшкодування, якщо внаслідок ДТП одне авто не підлягає відновленню; г) перелік документів для отримання страхового відшкодування.

Розв'язання:

а) загальний обсяг відповідальності: $20 \times 130 \text{ тис. грн} = 2600 \text{ тис. грн}$; б) $\text{СП} = 2600 \text{ тис. грн} \times (0,02 + 0,001 + 0,05) \times (1 - 0,15 - 0,1) =$

$= 138,45 \text{ тис. грн}$;

в) $\text{СВ} = 130 \text{ тис. грн}$;

г) заява, договір страхування, страховий акт, довідка з ДАІ про факт ДТП, довідка про стан авто після ДТП, бухгалтерські документи, що підтверджують вартість авто.

Приклад 3

Озима пшениця посіяна на площі 30 гектарів. Унаслідок страхового випадку (вимерзання) виникла необхідність її підсіву таким самим сортом. Валовий збір становить 510 центрів, а середньорічна врожайність пшениці за попередні п'ять років – 28 центрів з гектару. Витрати на підсів – 5 800 грн. Ціна 1 центнера пшениці за попередній рік – 80 грн. Урожай страхують на 70 %. Визначити: а) величину страхового платежу, якщо страховий тариф становить 8 %; б) розмір збитків; в) розмір страхового відшкодування; г) перелік документів для отримання страхового відшкодування.

Розв'язання:

а) визначаємо розмір страхової відповідальності: $30 \times 28 \times 80 =$
 $= 67\,200 \text{ грн}$;

$\text{СС} = 67\,200 \times 0,7 = 47\,040 \text{ грн}$;

$\text{СП} = 47\,040 \times 0,08 = 3\,763,2 \text{ грн}$;

б) $\text{ЗБ} = (30 \times 28 - 510) \times 80 + 5\,800 = 32\,200 \text{ грн}$;

в) $\text{СВ} = 32\,200 \times 0,7 = 22\,540 \text{ грн}$.

г) заява, договір страхування, страховий акт, документи, що підтверджують розмір зібраного врожаю, документи, що підтверджують витрати на підсів, довідка з гідрометеорологічної служби про заморозки.

Приклад 4

Сільськогосподарське підприємство уклало зі страховою компанією договір страхування 10 тварин. У договорі зазначено, що балансова вартість тварини становить 4 500 грн, а відповідальність страховика 80 %. Унаслідок страхового випадку (отруєння) був необхідний вимушений забій 2-х тварин, у результаті було одержано доброякісного м'яса на суму 2 550 грн. Витрати на транспортування тварин до місця забою становлять 150 грн. Розмір безумовної франшизи 10 %. Визначити: а) розмір страхової суми; б) розмір страхового відшкодування, якщо збитки відшкодовуються за системою пропорційної відповідальності; в) розмір страхового платежу, якщо тариф за страхування однієї тварини дорівнює 3 %; г) документи для отримання страхового відшкодування.

Розв'язання:

а) $\text{СС} = 4500 \times 10 \times 0,8 = 36\,000 \text{ грн}$;

б) Франшиза = $4500 \times 0,1 = 450 \text{ грн на 1 тварину}$;

$\text{ЗБ} = 4\,500 \times 2 - 2550 + 150 = 6\,600 \text{ грн}$;

$\text{СВ} = 6\,600 \times 0,8 - 450 \times 2 = 4\,380 \text{ грн}$;

в) $\text{СП} = 36\,000 \times 0,03 = 1\,080 \text{ грн}$;

г) заява, договір страхування, страховий акт, документи, що підтверджують факт отруєння, довідка щодо кількості отриманого м'яса, довідка ветеринарної служби про необхідність проведення забою тварин, довідка, що підтверджує витрати на транспортування тварин.

Приклад 5

Юридична особа – власник повітряного судна – вирішив його застрахувати. Максимальна злітна вага судна – 14 000 кг. Балансова вартість літака – 500 тис. грн. Унаслідок вимушеної посадки повітряного судна на місцевість, непридатну для цього, літак було втрачено. Визначити: а) розмір страхового платежу за умови що договір страхування укладено в обов'язковій формі строком на 1 рік за максимального розміру страхового тарифу; б) розмір страхового відшкодування; в) перелік документів для отримання страхового відшкодування.

Розв'язання:

а) за обов'язкового страхування тариф становить 8 %: $СП = 500\,000 \times 0,08 = 40\,000$ грн;

б) $СВ = 500\,000$ грн;

в) заява, договір страхування, страховий акт, розрахунковий документ, що підтверджує внесення страхових платежів; сертифікат льотної придатності; технічний акт огляду повітряного судна, акт списання повітряного судна; документи, що підтверджують право власності страхувальника на повітряне судно або встановлюють межі його відповідальності перед власником у разі загибелі або пошкодження повітряного судна; документи реєстрації події з повітряним судном

Приклад 6

Мореплавне судно (далі МС), вартістю 2 800 тис. грн застраховане на повну вартість. Під час дії договору страхування МС зіткнулося з іншим судном, унаслідок чого МС було пошкоджено на 80 % і подальшій експлуатації не підлягає. Вартість придатних до реалізації деталей та устаткування становить 250 тис. грн. Під час дії договору страхування страхова компанія сплатила відшкодування розміром 420 тис. грн. Договором передбачена безумовна франшиза 1,6 %. Розмір страхового тарифу – 4,5 %. Визначити: а) розмір страхового платежу б) розмір страхового відшкодування; в) перелік документів для отримання страхового відшкодування.

Розв'язання:

а) $СП = 2\,800 \text{ тис.} \times 0,045 = 126 \text{ тис. грн.}$

б) $СВ = 2\,800 \text{ тис.} - 250 \text{ тис.} - 420 \text{ тис.} - 2\,800 \text{ тис.} \times 0,016 =$
 $= 2\,085,2 \text{ тис. грн.}$

в) заява, договір страхування, страховий акт, документ, що підтверджує факт настання страхового випадку, документи, що підтверджують розмір завданих збитків, документи, що підтверджують вартість придатних до використання залишків.

Практичні завдання

Задача 1. Автопідприємство застрахувало 10 мікроавтобусів за договором страхування автокаско. Страхова оцінка й страхова сума всіх мікроавтобусів збігаються й становлять по 325 тис. грн.

Страхові тарифи:

– за знищення та пошкодження внаслідок ДТВ – 2 %;

– за знищення й пошкодження внаслідок дії стихійних сил природи – 0,2 %;

– за крадіжку автомобіля третіми особами – 4 %. Страхова компанія надає такі знижки з тарифами:

– за страхування понад 6 авто – 20 %;

– за страхування від усіх трьох ризиків – 15 %. Якщо ризик «крадіжки авто» не застосовують, другої знижки не надають.

Визначити:

1) загальний обсяг відповідальності страхової компанії;

2) сумарний страховий платіж за страхування 10 мікроавтобусів: а) від усіх трьох ризиків; б) від двох перших ризиків.

Задача 2. Розрахувати страхове відшкодування для всіх страхових випадків:

а) оцінна вартість дачного будинку – 132 000 грн, страхова сума, визначена договором страхування, – 20 000 грн, після настання страхового випадку вартість відновлювальних робіт становила 14 000 грн;

б) унаслідок пожежі знищено телевізор, вартість нового – 9 500 грн.

Зношення на день страхової події становить 18 %;

в) пошкоджено килимове покриття, вартість нового – 3 350 грн, зношення на день страхування – 5 %. Унаслідок

страхового випадку 30 % килимового покриття було знищено;

г) пошкоджено холодильник, оцінна вартість якого за договором страхування – 11 700 грн. Зношення на день страхування 15 %. Вартість ремонту холодильника – 1 250 грн.

Задача 3. Упродовж останніх п'яти років фермерське господарство страхувало врожай цукрових буряків на площі 200 га. Страхових випадків не було. Середня врожайність – 360 ц/га. Страхувальник виявив намір укласти страхову угоду на наступний рік на таку саму площу посіву. Ціна 1 ц продукції погоджена зі страховиком, становить 64 грн. Базова тарифна ставка – 9 %, пільга, надана страхувальнику за попереднє беззбиткове страхування, – 20 %. Відповідальність страховика за збитки становить 80 %. Визначити:

- 1) страхову вартість цукрових буряків;
- 2) страхову суму;
- 3) суму страхових платежів;
- 4) страхове відшкодування за умови, що в господарстві внаслідок повені фактично зібрано 55 450 ц цукрових буряків.

Задача 4. Зі страховою компанією укладено договір страхування майна промислового підприємства. Дійсна вартість майна на момент укладання договору страхування дорівнювала 18 млн грн. Плата за страхування становить 235 тис грн за страховим тарифом – 2,3 %. Збиток унаслідок страхового випадку – 13 млн грн. Визначити суму страхового відшкодування за системою пропорційної відповідальності, якщо в договорі зазначено безумовну франшизу 15 %.

Задача 5. Оціночна вартість автомобіля за договором страхування становить 160 тис. грн. Зношення на момент укладання договору страхування

–10 %. Унаслідок страхового випадку автомобіль знищено. Вартість деталей, придатних для подальшого використання, з урахуванням зношення – 10 800 грн, витрати на приведення майна в належний стан – 5 350 грн. Визначити розмір страхового відшкодування, якщо межа відповідальності страховика становить 70 %, безумовна франшиза – 3 %, а страховий тариф – 4 %.

Задача 6. Вартість майна торгового підприємства становить 85 млн грн, страхова сума – 63 млн грн. Збиток унаслідок страхового випадку 58 млн грн. Визначити суму страхового відшкодування за системами першого ризику та пропорційної відповідальності, якщо безумовна франшиза – 15 %.

Задача 7. За оцінної норми типової будівлі 5 000 грн за 1 кв. м визначена вартість будинку площею 150 кв. м. У будинку наявні такі відхилення, порівнюючи з типовою будівлею: стіни обшиті дошками (надбавка 3 %), особливості фундаменту (знижка 10 %), шиферна покрівля (знижка 7 %). Знос будинку становить 15 %. Визначити:

- 1) фактичну страхову оцінку будівлі;
- 2) величину страхового внеску, якщо тарифна ставка становить 2 %;
- 3) розмір страхового відшкодування, якщо страховою подією завдані збитки розміром 37 тис. грн (за умови повного страхування будівлі й безумовної франшизи 1 % від суми збитку).

Задача 8. Ціна автомобіля – 200 тис. грн, зношення на момент укладання договору страхування – 15 %. Унаслідок ДТП автомобіль було знищено. Вартість деталей, придатних для подальшого використання, – 17 тис. грн, а витрати на приведення їх до належного стану – 2 тис. грн. Визначити розмір страхового відшкодування, якщо автомобіль застрахований на повну свою вартість і на 70 % вартості.

Задача 9. Визначити розмір страхового відшкодування, якщо домашнє майно було застрахованим на повну вартість:

- 1) унаслідок пожежі знищений холодильник, зношення якого на день страхового випадку становив 20 %. Вартість нового аналогічного холодильника – 10 500 грн;
- 2) унаслідок протиправних дій третіх осіб пошкоджено телевізор, зношення якого на день настання страхового випадку становив 10 %. Вартість ремонту дорівнює 2 500 грн, а вартість нового аналогічного телевізора – 14 000 грн.

Індивідуальні практичні завдання для самостійної роботи

Індивідуальне завдання 1

Проаналізувати стан розвитку й структуру майнового страхування в Україні за останні п'ять років (з

обов'язковим посиланням на статистичний матеріал). Визначити проблеми й перспективи його розвитку.

Індивідуальне завдання 2

Провести порівняльний аналіз страхових продуктів зі страхування майна громадян на прикладі 2–3 страхових компаній України. Навести основні критерії, враховані страховиками під час страхового оцінювання, визначення страхових платежів і розрахунку страхових відшкодувань.

Індивідуальне завдання 3

Проаналізувати стан розвитку автотранспортного страхування в Україні (з обов'язковим посиланням на статистичний матеріал). Визначити проблемні перспективи його розвитку.

Індивідуальне завдання 4

Провести порівняльний аналіз страхових продуктів із автокаско-страхування на прикладі 2–3 страхових компаній України. Навести основні критерії, враховані страховиками під час здійснення страхового оцінювання, визначення страхових платежів і розрахунку страхових відшкодувань.

Індивідуальне завдання 5

Проаналізувати стан розвитку страхування сільськогосподарських посівів та тварин в Україні за останні три роки (з обов'язковим посиланням на статистичний матеріал). Визначити проблеми й перспективи розвитку добровільного та обов'язкового сільськогосподарського страхування.

Індивідуальне завдання 6

Скласти перелік обов'язкових видів страхування майна в Україні й аналітично оцінити страховий захист. Порівняти вітчизняний досвід здійснення обов'язкового майнового страхування з досвідом зарубіжних країн.

Індивідуальне завдання 7

Розглянути умови проведення окремого виду обов'язкового страхування майна, винесеного на самостійний розгляд: зазначити страхувальників, застрахованих, порядок визначення страхової суми й страхової виплати, розмір страхового платежу, документи, що необхідно надати в страхову компанію для виплати страхового відшкодування. Розробити та письмово оформити ситуацію страхового випадку.

Тести

1. Якого майна підприємства не приймають на страхування: а) грошових коштів (готівки); б) готової продукції, інвентарю, сировини; в) незавершеного будівництва; г) трубопроводів.
2. У разі повного знищення майна величину збитку розраховують (вибрати найбільш точну відповідь): а) на підставі вартості нового аналогічного майна; б) як суму вартості ремонту; в) на підставі вартості втраченого майна з урахуванням ступеня його зносу й витрат на рятування; г) на підставі балансової вартості майна.
3. Страхова компанія не буде відшкодувати збитки згідно з укладеним договором страхування ризику втрати майна, якщо вони заподіяні: а) затопленням водою; б) вибухом під час проведення зварювальних робіт на території страхування; в) протиправними діями третіх осіб; г) військовими діями.
4. Страхову оцінку фінансового кредиту визначають з урахуванням: а) лише вартості кредиту; б) вартості кредиту з відсотками за його користування; в) вартості заставленого майна; г) усі відповіді правильні.
5. Визначте випадки, за якими страхова компанія виплатить страхове відшкодування в разі пошкодження або знищення автотранспортного засобу: а) напад тварин; б) використання об'єкта страхування в технічно несправному стані; в) страйки та громадські заворушення; г) участь у гонках.
6. На ймовірність настання яких страхових випадків впливають такі фактори, як стаж і вік водія, пора року й доби, колір транспортного засобу: а) на протиправні дії третіх осіб або крадіжку транспортного засобу; б) на настання дорожньо-транспортної

пригоди;

в) на настання стихійних лих;г) ні на що не впливає?

7. За системою першого ризику збитки відшкодовують:а) на пропорційній основі;

б) повністю;

в) повністю, але не більше за страхову суму;г) зменшують лише на суму франшизи.

8. Якщо підприємство страхує майно за дійсною вартістю, то це:а) не гарантує відшкодування збитків;

б) гарантує часткове відшкодування збитків;в) гарантує повне відшкодування збитків;

г) ніяк не впливає на величину страхової виплати.

9. Величина страхового тарифу за договорами страхування підприємствами ризику втрати майна залежить від:

а) рішення страховальника;

б) рішення компетентних органів;в) репутації страховика;

г) частоти страхових подій.

10. Розмір страхової суми за результатом оцінювання врожаю залежить від

а) середньої врожайності за попередні п'ять років і встановлених цін; б) середньої врожайності трьох найкращих років із п'яти;

в) запланованої врожайності;

г) врожайності за попередній рік.

11. Господарство подало заяву на страхування врожаю на випадок йогопошкодження. Який із зазначених ризиків не є страховим?

а) вимерзання;

б) знищення рослин карантинними шкідниками;в) град;

г) унесення неякісних добрив?

12. Які фактори зумовлюють потребу господарства в страхуванні сільськогосподарських ризиків:

а) нестача власних коштів для фінансування поточних потреб, можливість стихійного лиха;

б) сезонність сільськогосподарського виробництва, небезпека втрати капіталу, авансованого в сільськогосподарське виробництво, можливість стихійного лиха;

в) необхідність оформлення банківських кредитів;

г) отримання більшого прибутку.

13. У добровільній формі страхують урожай сільськогосподарськихкультур і багаторічних насаджень:

а) лише державних сільськогосподарських підприємств;б) лише орендних підприємств;

в) лише фермерських господарств;

г) сільськогосподарських підприємств будь-якої форми власності.

14. Для страхування врожаю багаторічних насаджень враховують:а) вік багаторічних насаджень;

б) періодичність плодоношення;

в) наявність кваліфікованих кадрів у страховальника;

г) наявність спеціалізованої с/г техніки для збору врожаю.

15. За страхування автомобілів від поломки не страхуються:а) усіх видів змінного інвентарю;

б) матриці;

в) виробів зі скла, кераміки;г) усі відповіді правильні.

16. Договір страхування будівельно-монтажних ризиків укладають на:а) період усього будівництва;

б) необмежений період;в) 1 рік;

г) 6 місяців.

17. Об'єктом страхування будівельно-монтажних ризиків є:а) страхування життя будівельників;

б) транспортні перевезення будівельних матеріалів;

в) техніка в межах будівельного майданчика й споруди, призначені длябудівництва;

г) внутрішні пошкодження будівельних машин і монтажних

конструкцій.

18. Чи передбачають ризик зберігання матеріалів на монтажномайданчику під час монтажу за страхування монтажних ризиків:

а) ні;

б) так;

- в) так, якщо термін монтажних робіт перевищує термін, затверджений планом;
- г) так, якщо об'єкт страхування знаходиться в регіоні, якому загрожують стихійні лиха?

19. Страхування електронного обладнання здійснюють на випадок його знищення чи пошкодження внаслідок:

- а) аварії комунікаційних мереж;
- б) спрацювання в процесі експлуатації, а також через корозію; в) технічного обслуговування;
- г) військових дій і всіх видів громадських заворушень.

20. Страховий захист за страхування будівельних ризиків починається: а) з моменту затвердження плану будівництва;

- б) у момент початку будівельних робіт або після вивантаження застрахованих предметів на будівельному майданчику;
- в) після затвердження кошторису будівництва;
- г) після надання кредиту на здійснення будівельних робіт.

Тема 10. Страхування відповідальності.

Практикум

Мета – засвоєння й поглиблення теоретичних знань про необхідність, сутність і види страхування відповідальності; вивчення основних принципів оцінювання ризиків, порядку укладання договорів страхування відповідальності та умов виплати страхових сум та відшкодувань; набуття практичних навичок розрахунку страхових премій, збитків та страхових відшкодувань.

Методичні рекомендації для розв'язання задач

Приклад 1

Страховальник – фізична особа з водійським стажем 4 роки бажає укласти на рік електронний договір обов'язкового страхування цивільно- правової відповідальності зі строком використання транспортного засобу 6 місяців на легковий автомобіль із робочим об'ємом двигуна 1 600 куб. см, зареєстрований у м. Київ. Під час укладання попереднього договору страховальникові був присвоєним клас «5», відбулися 2 страхових випадки.

Використовуючи коригувальні коефіцієнти до страхового платежу, зазначені в таблиці 9.1, і коефіцієнти системи бонус-малус у таблиці 9.2, визначити розмір страхового платежу, якщо встановлено мінімальні коригувальні коефіцієнти.

Страховий платіж за договором ОСЦПВ розраховують на підставі Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01 липня 2004 р. № 1961-IV та Розпорядженням Нацкомфінпослуг від 09.04.2019 № 538 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів з питань обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів»

$$СП = БП \times K1 \times K2 \times K3 \times K4 \times K5 \times K6 \times K7 \times K8 \times K9_{\text{бонус-малус}} \times \text{Пільга},$$

де *БП* – базовий страховий платіж, що дорівнює 180 грн; *K1–K9* – коригувальні коефіцієнти, зазначені в таблиці 9.1; *K1* – тип ТЗ;

K2 – місце реєстрації ТЗ;

K3 – сфера використання ТЗ;

K4 – власник транспортного засобу ТЗ;

K5 – період використання ТЗ;

K6 – показник збитковості/прибутковості діяльності страховика з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів;

K7 – строку дії договору страхування;

K8 – спосіб укладання договору страхування

K_{бонус-малус} – знижка за безаварійність за попередніми договорами ОСЦПВ (табл. 9.2). Залежно від наявності чи відсутності страхових випадків, страховий платіж за договором ОСЦПВ збільшується або зменшується під час його переукладання на наступний період. Надання страховальникові знижки за безаварійність є правом, а не обов'язком страховика.

У разі укладання договору ОСЦПВ уперше страхувальникові присвоюють клас «3». З урахуванням кількості страхових випадків, що сталися в період дії попереднього договору, під час укладання такого договору на новий строк застосовують відповідний коефіцієнт.

Якщо під час поновлення договору на наступний період неможливо одержати інформацію про наявність або відсутність страхових випадків за попередньо укладеним договором ОСЦПВ страховальникові присвоюють клас «3».

Наприклад, якщо в результаті укладання попереднього договору страховальникові був присвоєним клас «5» і впродовж дії цього договору сталося 2 страхові випадки, страховальникові в разі поновлення договору присвоюють клас «1» а для розрахунку страхового платежу застосовують підвищувальний коефіцієнт – 1,4.

Особи, яким надають пільги під час укладення договорів ОСЦПВ – громадяни України: пенсіонери; учасники війни; інваліди II групи; особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, віднесені до I та II категорій. Під час розрахунку страхового платежу таким страховальникам страховий платіж зменшують на 50 % за наявності одночасно таких умов:

- надання страховальником оригіналу документа, що підтверджує його право на пільги (посвідчення, довідки тощо);
- страхування одним страховальником-пільговиком не більше за один ТЗ категорії А або категорії В із робочим об'ємом двигуна до 2 500 куб. см включно;
- страховальник особисто керує таким ТЗ без мети надання платних послуг з перевезення пасажирів або вантажу.

Розв'язання

$СП = БП \times K1 \times K2 \times K3 \times K4 \times K5 \times K6 \times K7 \times K8 \times K9$ бонус-малус

$СП = 180 \text{ грн} \times 1 \times 3,2 \times 1 \times 1,27 \times 0,7 \times 1 \times 1 \times 0,9 \times 1,4 = 645,2 \text{ грн.}$

Приклад 2

Власник автомобіля «Лексус» Штихно Ю. І. визнаний винним у ДТП, унаслідок якого зіткнулися два легкові автомобілі й було травмовано одного пішохода, який дістав травму, внаслідок якої йому встановлено III групу інвалідності. Вартість ремонту автомобілів згідно з квитанціями ремонтних фірм становить:

- 1- го автомобіля – 58 300 грн;
- 2- го автомобіля – 7 800 грн.

Визначити розміри страхового відшкодування, що потерпілі можуть отримати на підставі поліса обов'язкового страхування цивільної відповідальності власника автомобіля «Лексус».

Розв'язання

Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01 липня 2004 р. № 1961-IV та Розпорядження Нацкомфінпослуг від 09.04.2019 № 538

«Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів з питань обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» визначають розміри виплати страхової суми за шкоду, заподіяну:

– майну потерпілих (130 тис. грн на одного потерпілого). Водночас законодавством передбачена безумовна франшиза 2 %. Якщо загальний розмір шкоди за одним страховим випадком перевищує п'ятикратну страхову суму, відшкодування кожному потерпілому пропорційно зменшується;

– життю та здоров'ю потерпілих (260 тис. грн на одного потерпілого)

Розмір страхової виплати за III групу інвалідності – 12 мінімальних заробітних плат, відшкодування моральної шкоди – 5 % від страхової виплати за шкоду заподіяну здоров'ю.

1) $130 \text{ тис.} \times 0,02 = 2 600 \text{ грн}$ – розмір безумовної франшизи за майновими збитками;

2) $58 300 - 2 600 = 55 700 \text{ грн}$ – розмір страхового відшкодування власнику 1-го автомобіля

$7800 - 2600 = 5 200 \text{ грн}$ – розмір страхового відшкодування власникові 2-го автомобіля;

3) $12 \times 4 723 = 56 676 \text{ грн}$ – страхова виплата за III групу інвалідності. $56 676 \times 0,05 = 2 833,8 \text{ грн}$ – відшкодування моральної шкоди

$56 676 + 2 833,8 = 59 509,8 \text{ грн}$ – загальна сума виплат постраждалому Здійснення інших обов'язкових видів страхування відповідальності

регламентоване відповідними нормативно-правовими документами (постановами Кабінету Міністрів України)

Приклад 3

У страховій компанії застрахований ризик непогашення кредиту. Кредитсумою 150 тис. грн виданий на 9 місяців під 20 % річних. Страховий тариф – 3 %, межа відповідальності страховика – 85 %. Ураховуючи високу платоспроможність позичальника, страхова компанія надала знижку до страхового тарифу 5 %. Унаслідок несприятливої ринкової кон'юнктури позичальник своєчасно не погасив основну суму боргу. Визначити: а) суму страхового платежу; б) розмір страхової суми; в) розмір страхового відшкодування; г) перелік документів для отримання страхового відшкодування.

Розв'язання:

а) $СП = 0,03 \times 0,95 \times 150\,000 \times (1 + 0,2 \times 9/12) \times 0,85 = 4\,178,81$ грн;

б) $СС = 150\,000 \times (1 + 0,2 \times 9/12) \times 0,85 = 146\,625$ грн;

в) $СВ = 150\,000 \times 0,85 = 127\,500$ грн;

г) заява, договір страхування, страховий акт, документ, що підтверджує факт неповернення основної суми боргу, акт аудиторської перевірки фінансового стану позичальника, копія претензії банку про погашення заборгованості.

Практичні завдання

Задача 1. Страхувальник – фізична особа з водійським стажем 3 роки – бажає укласти на рік договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності зі строком використання транспортного засобу 6 місяців на легковий автомобіль із робочим об'ємом двигуна 1 200 куб. см, зареєстрований у м. Київ. Під час укладання попереднього договору страхувальникові був присвоєним клас «4», страхових випадків не було.

Використовуючи коригувальні коефіцієнти до страхового платежу зазначені в таблиці 9.1, і коефіцієнти системи бонус-малус у таблиці 9.2 визначити розмір страхового платежу, якщо встановлено мінімальні коригувальні коефіцієнти.

Задача 2. Страхувальник – фізична особа з водійським стажем 6 років – бажає поновити договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності строком на 1 рік на моторолер з робочим об'ємом двигуна 200 куб. см, зареєстрований у м. Ірпінь. Строк використання транспортного засобу – 9 місяців. Попередній договір із компанією визначив страхувальникові клас «5», був 1 страховий випадок.

Використовуючи коригувальні коефіцієнти до страхового платежу зазначені в таблиці 9.1, і коефіцієнти системи бонус-малус у таблиці 9.2, визначити розмір страхового платежу, якщо встановлено максимальні коригувальні коефіцієнти.

Задача 3. Пенсіонер укладає договір обов'язкового страхування цивільної відповідальності власника автомобіля «Таврія» з об'ємом двигуна 1100 куб. см. терміном на 1 рік, строком використання транспортного засобу 6 місяців. Автомобіль експлуатує в місті з населенням 600 тис. осіб, стаж водія

— понад 10 років, попередній договір визначив клас «5», був один страховий випадок.

Визначити величину страхового платежу використовуючи коригувальні коефіцієнти до страхового платежу зазначені в таблиці 9.1, і коефіцієнти системи бонус-малус у таблиці 9.2, якщо встановлено мінімальні коригувальні коефіцієнти.

Задача 4. Автопідприємство має 18 автомобілів, зокрема 10 КамАЗ-5110 вантажопідйомністю 8 тонн, 4 ЗІЛ-130 вантажопідйомністю 5 тонн, 2 мікроавтобуси РАФ пасажиромісткістю 11 осіб і два легкові автомобілі ВАЗ-2107 з об'ємом двигуна 1 500 куб. см і ГАЗ-2410 об'ємом двигуна 1 800 куб. см. Усі автомобілі використовують на території міста з населенням до 500 тис. осіб. Термін дії договору та період використання транспортних засобів – один рік.

Використовуючи коригувальні коефіцієнти до страхового платежу, зазначені в таблиці 9.1, визначити загальну суму страхових платежів, яку повинно сплатити автопідприємство за перший рік страхування.

Задача 5. Юридичною особою укладено договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності, в якому зазначено фізичну особу Гончаренко О. І., яка може експлуатувати транспортний засіб з об'ємом двигуна 2 100 куб. см. Договір страхування укладено строком на 1 рік. Клас страхувальника на початок дії договору – «5». Гончаренко О. І. має водійський стаж 15 років і використовує автомобіль у місті з населенням більшим за 1 мільйон осіб. Використовуючи коригувальні коефіцієнти до страхового платежу, зазначені в таблиці 9.1, та коефіцієнти системи бонус-малус у таблиці

9.2 визначити:

1) розмір страхового платежу, якщо встановлено мінімальні коригувальні коефіцієнти, спосіб укладання договору - паперові носії;

2) розміри страхових виплат постраждалим, якщо протягом дії договору внаслідок ДТП стався страховий випадок (винуватцем було визнано Гончаренко О. І.). Постраждали два пішоходи: один пішохід одержав ІІ групу інвалідності, інший – ІІІ. Було пошкоджено світлофор, вартість ремонту якого становить 8 700 грн.

3) які документи варто подати страховикові для отримання страхового відшкодування?

Індивідуальні практичні завдання для самостійної роботи **Індивідуальне завдання 1**

Проаналізувати стан розвитку й структуру страхування відповідальності в Україні за останні 5 років (з обов'язковим посиланням на статистичний матеріал). Визначити основні чинники, що стримують розвиток цього сегмента страхового ринку та перспективи його розвитку.

Індивідуальне завдання 2

Провести порівняльний аналіз асортименту страхових продуктів зі страхування відповідальності на прикладі 2–3 провідних страхових компаній України. Навести основні критерії, враховувані страховиками для

встановлення страхових лімітів (страхових сум), визначення страхових платежів і розрахунку страхових відшкодувань під час здійсненні окремих видів добровільного страхування відповідальності.

Індивідуальне завдання 3

Проаналізувати стан розвитку страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів в Україні (з обов'язковим посиланням на статистичний матеріал). Визначити проблеми й перспективи його розвитку.

Індивідуальне завдання 4

Скласти перелік обов'язкових видів страхування відповідальності в Україні та дати аналітичну оцінку страхового захисту. Порівняти вітчизняний досвід здійснення обов'язкового страхування відповідальності з досвідом зарубіжних країн.

Індивідуальне завдання 5

Розглянути умови проведення окремого виду обов'язкового страхування відповідальності, винесеного на самостійний розгляд: зазначити страхувальників, застрахованих, порядок визначення страхової суми й страхової виплати, розмір страхового платежу, документи, що необхідно надати в страхову компанію для виплати страхового відшкодування. Розробити та письмово оформити ситуацію страхового випадку.

Тести

1. Страхування відповідальності – це:
 - а) підгалузь страхування; б) вид страхування;
 - в) галузь страхування; г) форма страхування.
2. Розрізняють такі форми страхування відповідальності: а) повна та часткова форми зобов'язання; б) обов'язкове й добровільне; в) страхування відповідальності власників транспортних засобів і власників морського транспорту; г) відсутні правильні відповіді.
3. Страхування відповідальності передбачає:
 - а) можливість заподіяння моральної шкоди страхувальником третім конкретним особам, обумовленим у договорі страхування;
 - б) можливість заподіяння шкоди страхувальником лише майну третіх осіб, яким згідно з їх заявою здійснюють відповідні виплати;
 - в) можливість заподіяння шкоди страхувальником як здоров'ю, так і майну третіх осіб, щодо яких за законом або згідно з рішенням суду здійснюють відповідні виплати, що компенсують завдану шкоду;
 - г) можливість заподіяння шкоди здоров'ю самого страхувальника.
4. Особливістю страхування відповідальності є:
 - а) застрахована особа відома на момент укладення договору страхування;
 - б) за страхування відповідальності страхувальник отримує страхове відшкодування відповідно до розміру збитків;
 - в) на страхування відповідальності значно впливає неможливість визначення третьої (потерпілої) особи й розміру збитків під час укладення договору страхування;
 - г) страхову суму за майновими збитками визначають на підставі реальної вартості майна.
5. Якого з видів відповідальності не страхують:
 - а) відповідальності товаровиробника за якість продукції; б) професійної відповідальності;
 - в) кримінальної відповідальності; г) відповідальності роботодавця?
6. Здійснення виплат за збитки, заподіяні майну потерпілих у ДТП, що трапилися з вини водіїв невідновленого транспорту:
 - а) не відшкодовують;
 - б) відшкодовує МТСБУ;
 - в) відшкодовують коштом виплат соціального страхування; г) відшкодовує страховик, що продав поліс ОСЦПВВТЗ.
7. За договором ОСЦПВВТЗ обов'язковий ліміт відповідальності страховика за шкоду, заподіяну майну потерпілого, становить:
 - а) 260 000 грн;
 - б) 50 000 грн;
 - в) 130 000 грн;
 - г) 100 000 грн.

8. У разі укладення ОСЦПВВТЗ установлюють франшизу розміром: а) 10 % від страхової суми; б) що не перевищує 2 % ліміту відповідальності страховика; в) 1 % від ліміту відповідальності страхувальника; г) 5 % від страхової премії.
9. Шкодою, заподіяною життю та здоров'ю потерпілого внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, є шкода, пов'язана: а) лише з лікуванням потерпілого й стійкою втратою працездатності потерпілим; б) винятково з тимчасовою втратою працездатності потерпілим і стійкою втратою працездатності потерпілим; в) лише зі смертю потерпілого; г) з лікуванням потерпілого, тимчасовою й стійкою втратою працездатності, смертю потерпілого (зокрема моральною шкодою).
10. Єдиний зразок страхових свідочств (полісів, сертифікатів), що є формою договору обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, а також розмір базового платежу, встановлюють: а) МТСБУ за погодженням із Уповноваженим органом нагляду; б) відповідними розпорядженнями Уповноваженого органу нагляду; в) відповідними постановами КМУ; г) усі відповіді правильні.
11. Страховим бюро України, що об'єднує страховиків, які займаються зовнішнім страхуванням, і представляє інтереси своєї країни в Центральному бюро «Зеленої карти», є: а) бюро «Зеленої карти» України; б) МТСБУ; в) в Україні ці функції виконують страхові компанії, що здійснюють зовнішнє страхування ОСЦПВВТЗ; г) усі відповіді правильні.
12. Міжнародна система «Зелена картка» діє: а) у країнах Близького Сходу; б) переважно в країнах Європи; в) переважно в США; г) лише в країнах Африки.
13. За договором ОСЦПВВТЗ обов'язковий ліміт відповідальності страховика за шкоду, заподіяну життю та здоров'ю потерпілого, становить: а) 130 000 грн; б) 260 000 грн; в) 150 000 грн; г) 100 000 грн.
14. Які з наведених нижче функцій виконує Моторне (транспортне) страхове бюро України: а) забезпечує фінансову стабільність страхових операцій на умовах солідарної відповідальності учасників об'єднання; б) здійснює управління централізованими страховими резервними фондами; в) укладає угоди з уповноваженими організаціями інших країн про взаємне визнання договорів на страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів; г) усі відповіді правильні.
15. Для заохочення безаварійної експлуатації транспортних засобів під час укладання договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності страховика мають право застосовувати: а) систему бонус-малус; б) превентивні заходи; в) пропорційну систему; г) понижувальний коефіцієнт.
16. Страховик не відшкодовує за договором ОСЦПВВТЗ: а) шкоди майну, пов'язаної з пошкодженням чи фізичним знищенням транспортного засобу; б) шкоди, заподіяної життю та здоров'ю пасажирів, які перебували в транспортному засобі, що спричинив дорожньо-транспортну пригоду; в) шкоди майну, пов'язаної з пошкодженням чи фізичним знищенням доріг, дорожніх споруд, технічних засобів регулювання руху; г) шкоди майну, пов'язаної з пошкодженням чи фізичним знищенням майна потерпілого.
17. За договором страхування цивільної відповідальності повітряного перевізника й виконавця повітряних робіт щодо відшкодування збитків, заподіяних пасажиром, багажу, пошти, вантажу, страховим випадком вважають: а) авіаційну пригоду за участі повітряного судна страхувальника, внаслідок якої пошкоджено або знищено майно страхувальника; б) авіаційну пригоду за участі повітряного судна страхувальника, внаслідок якої настає його цивільна відповідальність за заподіяну пасажиром шкоду; в) авіаційну пригоду за участі повітряного судна страхувальника, внаслідок якої забруднено об'єкти навколишнього природного середовища; г) усі відповіді правильні.

18. За договором страхування відповідальності товаровиробника заякість продукції відшкодовують збитки, спричинені:
а) неправильним зберіганням продукції на складі страхувальника; б) дефектними товарами;
в) вадами в конструкції продукції; г) немає правильної відповіді.
19. На розмір тарифних ставок за договором страхування професійної відповідальності впливають:
а) стан здоров'я страхувальника; б) стаж роботи страхувальника; в) вид професії страхувальника; г) помилку страхувальника.
20. Вартість «Зеленої карти» залежить від: а) марки автомобіля;
б) строку експлуатації автомобіля; в) країни, до якої він їде;
г) усі відповіді правильні.

Тема 11. Перестраховання й співстраховання. Практикум

Мета – засвоєння та поглиблення теоретичних знань про необхідність, сутність і принципи перестраховання; вивчення методів та форм перестраховання; набуття практичних навичок розрахунку страхової суми, премії й страхового відшкодування за договорами пропорційного та непропорційного перестраховання; вивчення сутності й механізму застосування співстраховання; набуття практичних навичок розподілення відповідальності між страховими компаніями за співстраховання та перестраховання.

Методичні рекомендації для розв'язання задач Приклад 1

Чотири страхові компанії здійснюють співстраховання майна великого виробничого підприємства. Страхова сума за договором страхування встановлена розміром 350 млн грн. Страхова відповідальність поділена між страховими компаніями так: страхова компанія А – 40 %, страхова компанія Б

– 25 %, страхова компанія В – 15 %, страхова компанія Г – 20 %. Страховий тариф становить 1,8 %. Визначте розмір страхової премії кожної страхової компанії та суму страхового відшкодування, виплачену кожним страховиком, якщо страховий збиток – 2 млн грн.

Розв'язання

Розмір страхової премії ($СП_i$), що отримає кожна страхова компанія, розраховуємо як добуток страхової суми ($СС$), частки страхової відповідальності страховика ($ЧСВ_i$) і страхового тарифу ($СТ$):

$$СП_i = СС \times ЧСВ_i \times СТ.$$

Суму страхового відшкодування ($СВ_i$), що підлягає виплаті кожною страховою компанією, розраховуємо як добуток загальної суми страхового відшкодування ($СВ$) (у задачі він дорівнює страховому збитку) й частки страхової відповідальності страховика ($ЧСВ_i$):

$$СВ_i = СВ \times ЧСВ_i.$$

Результати розрахунків зазначаємо в таблиці 10.1.

Таблиця 10.1 – Розміри страхової премії й страхового відшкодування

Страхова компанія	Частка відповідальності, %	Страхова премія, млн грн	Страхове відшкодування, млн грн
А	40	$350 \times 0,40 \times 1,8 \% = 2,52$	$2 \times 0,40 = 0,8$
Б	25	$350 \times 0,25 \times 1,8 \% = 1,575$	$2 \times 0,25 = 0,5$
В	15	$350 \times 0,15 \times 1,8 \% = 0,945$	$2 \times 0,15 = 0,3$
Г	20	$350 \times 0,20 \times 1,8 \% = 1,26$	$2 \times 0,20 = 0,4$
Усього	100	6,3	2,0

Приклад 2

Страхова компанія уклала договір квотного перестраховання, за яким у перестраховання передають 40 % страхової суми за кожним договором страхування. Ліміт відповідальності перестраховика за кожним договором

становить 300 тис. грн. Розрахуйте суми власного утримання цедента й відповідальності перестраховика в покритті ризиків, а також суму страхового відшкодування, компенсовану перестраховиком, для таких випадків:

а) страхова сума – 50 тис. грн, страховий збиток – 10 тис. грн; б) страхова сума – 300 тис. грн, страховий збиток – 75 тис. грн; в) страхова сума – 400 тис. грн, страховий збиток – 120 тис. грн.

Розв'язання

Суму відповідальності перестраховика в покритті ризиків визначають як добуток страхової суми й частки (квоти) ризиків, переданих у перестраховання. Якщо розрахункова величина перевищує встановлений ліміт відповідальності перестраховика, то сума відповідальності перестраховика затаким договором буде дорівнювати ліміту відповідальності перестраховика. Розмір власного утримання цедента дорівнює різниці між страховою сумою та розміром відповідальності перестраховика. Розмір страхового відшкодування, компенсованого перестраховою компанією, визначають як добуток страхового збитку й квоти відповідальності перестрахової компанії.

Отже, розрахуємо для випадків а) – в) суми власного утримання цедента (ВУ), відповідальності перестраховика (ВП) і страхового відшкодування, компенсованого перестраховиком (СВп):

а) ВП = 50 тис. × 40 % = 20 тис. грн; ВУ = 50 тис. – 20 тис. = 30 тис. грн; СВп = 10 тис. × 40 % = 4 тис. грн;

б) ВП = 300 тис. × 40 % = 120 тис. грн; ВУ = 300 тис. – 120 тис. = 180 тис. грн; СВп = 75 тис. × 40 % = 30 тис. грн;

в) ВП = 400 тис. × 40 % = 160 тис. грн; ВУ = 400 тис. – 160 тис. = 240 тис. грн; СВп = 120 тис. × 40 % = 48 тис. грн.

Приклад 3

Ексцедент становить п'ятикратну суму власного утримання страховика (5 ліній), власне утримання цедента (1 лінія) дорівнює 300 тис. грн. Визначте відповідальність перестраховика за договором страхування зі страховою сумою: а) 300 тис. грн; б) 500 тис. грн; в) 2 млн грн.

Розв'язання

Відповідальність перестраховика обмежена сумою 1,5 млн грн (п'ятикратним розміром власного утримання цедента – 300 тис. грн × 5).

а) перестраховик не несе відповідальності за договором страхування зі страховою сумою 300 тис. грн, тому що вона не перевищує ліміту власного утримання цедента;

б) відповідальність перестраховика становить 200 тис. грн (500 тис. грн

– 300 тис. грн), відповідальність цедента – 300 тис. грн;

в) відповідальність перестраховика – 1,5 млн грн; відповідальність цедента у цьому разі становитиме 300 тис. грн + 200 тис. грн (непокритий ексцедентним договором страховий ризик сумою 200 тис. грн може бути перестрахованим у іншого перестраховика або залишається на власному утриманні цедента).

Приклад 4

У договорі ексцедента збитковості ліміт відповідальності цедента встановлено на рівні 105 %. Межі відшкодування збитковості перестраховиком передбачені від 105 % до 115 %. Премії за договорами страхування за звітний період становили 800 тис. грн, фактична збитковість зарік – 119 %. Визначте рівень покриття цедента й перестраховика та суму, що перестраховик виплатить на користь цедента.

Розв'язання

Перестраховик здійснює виплату на користь цедента, якщо величина рівня виплат за договором страхування перевищить установлену межу (пріоритет).

Рівень покриття перестраховика: $(115 - 105) / 119 \times 100 \% = 8,4 \%$.

Рівень покриття цедента: $(105 + (119 - 105)) / 119 \times 100 \% = 91,6 \%$. Сума, яку виплатить перестраховик на користь цедента: 800 тис. ×

$\times (115 \% - 105 \%) = 80$ тис. грн.

Приклад 5

Договір ексцедента збитку укладений на 900 тис. грн. Ліміт відповідальності цедента за цим договором становить 250 тис. грн. Визначте розмір збитку, відшкодованого цедентом і перестраховиком за таких збитків:

а) 600 тис. грн; б) 200 тис. грн; в) 1,3 млн грн.

Розв'язання

За договором ексцедента збитку перестраховик зобов'язаний зробити страхову виплату, лише якщо сума страхового відшкодування перевищує обумовлену межу (пріоритет цедента). Розмір виплати, здійснюваної перестраховиком, дорівнює різниці між усією сумою страхового відшкодування та величиною пріоритету цедента, але не може бути вищою за встановлений ліміт:

а) збиток 600 тис. грн поділять між цедентом і перестраховиком: цедент виплатить 250 тис. грн, перестраховик – 350 тис. грн (600 тис. грн – 250 тис. грн);

б) збиток 200 тис. грн повністю відшкодовує цедент, тому що він не перевищує суми пріоритету цедента (250 тис. грн);

в) збиток 1,3 млн грн поділять так: цедент відшкодує 250 тис. грн + 150 тис. грн (якщо не передбачений інший договір перестрахування), перестраховик відшкодує частину збитку в межах встановленого ліміту, тобто 900 тис. грн.

Практичні завдання

Задача 1. Станом на кінець січня 2018 року страхова компанія «Надійний захист» має такі показники: сплачений статутний капітал – 85,5 млн грн, технічні резерви – 36,7 млн грн, вільні резерви – 8,4 млн грн, нерозподілений прибуток – 2,8 млн грн. Визначте максимальну величину власного утримання страховика на один договір страхування або перестрахування.

Задача 2. Об'єкт вартістю 125 тис. грн застрахований за одним договором страхування чотирма страховиками: компанією А – на 60 тис. грн, компанією Б – на 35 тис. грн, компанією В – на 20 тис. грн, і компанією Г – на суму 10 тис. грн. Внаслідок страхового випадку майну нанесений збиток 80 тис. грн. Визначте розмір страхової виплати страховальникові кожним страховиком.

Задача 3. Три страхові компанії здійснюють страхування майна підприємства за договором співстрахування. Страхова сума становить 215 млн грн. Страхова відповідальність поділена між страховими компаніями так: страхова компанія А – 35 %, страхова компанія Б – 55 %, страхова компанія В – 10 %. Страховий тариф – 2,5 %. Визначте розмір страхової премії кожної страхової компанії й суму страхового відшкодування, що підлягає виплаті кожним страховиком, якщо збиток унаслідок страхового випадку – 43 млн грн.

Задача 4. Страхова оцінка виробничого обладнання становить 15 млн грн. П'ять страхових компаній уклали договір співстрахування з таким поділом страхової відповідальності: компанія А – 15 %, компанія Б – 30 %, компанія В – 25 %, компанія Г – 20 %, компанія Д – 10 %. Страховий тариф становить 1,4 %. Визначте:

– загальну суму страхової премії та розмір страхових платежів, що отримає кожна зі страхових компаній;

– суму страхового відшкодування до виплати кожним страховиком, якщо збиток – 6 млн грн.

Задача 5. Цедент має договір квотного перестрахування й договір ексцедентного перестрахування. За договором квотного перестрахування передають 30 % зобов'язань, але не більше за 120 тис. грн за одним об'єктом. За договором ексцедентного перестрахування передають надлишки зобов'язань квотного перестрахування, але за умови, що цей договір не перевищуватиме власного утримання цедента більше ніж у 10 разів. Власне утримання становить 50 тис. грн. Страховик має 3 групи ризиків із такими страховими сумами: 300 тис. грн, 500 тис. грн і 600 тис. грн. Визначте частку участі в ризиках цедента й перестраховика.

Індивідуальні практичні завдання для самостійної роботи

Індивідуальне завдання 1

Проаналізувати стан розвитку перестрахового ринку України за останні п'ять років (з обов'язковим посиланням на статистичний матеріал). Визначити проблеми й перспективи розвитку перестрахування в Україні.

Індивідуальне завдання 2

Провести порівняльний аналіз розвитку перестрахування в Україні й країнах Європейського Союзу. Навести основні відмінності в організації перестрахової діяльності в Україні та ЄС.

Індивідуальне завдання 3

Проаналізувати динаміку процесів вхідного й вихідного перестрахування на вітчизняному ринку страхування (з обов'язковим посиланням на статистичний матеріал).

Індивідуальне завдання 4

Провести аналіз динаміки та структури перестрахування ризиків у резидентів і нерезидентів за останні 5 років (з обов'язковим посиланням на статистичний матеріал). Визначити переваги й недоліки здійснення перестрахування на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Індивідуальне завдання 5

Проаналізувати розвиток світового ринку перестрахування за останні 3–5 років (з обов'язковим посиланням на статистичний матеріал). Визначити особливості розвитку ринку перестрахування за регіонами світу.

Індивідуальне завдання 6

Провести аналіз діяльності лідерів світового ринку перестрахування (Munich Re, Swiss Re та інших), визначити їх частку на світовому ринку перестрахування й особливості перестрахової діяльності.

1. Процес передавання ризику одного страховика іншому має назву: а) ануїтет;

- б) цесія;
- в) ретроцесія; г) контрибуція.

2. Власне утримання цедента – це:

- а) мінімальний розмір збитків, що він буде відшкодувати в разі настання страхового випадку;
- б) мінімальний розмір страхової суми, що залишається на відповідальності цедента;
- в) економічно обґрунтований розмір страхової суми, що залишається на відповідальності цедента;
- г) максимальний розмір страхової суми, що залишається на відповідальності цедента.

3. Визначте місткість договору ексцедента суми, якщо ексцедент становить 5 ліній, а розмір власного утримання страхової компанії – 300 тис. грн:

- а) 300 тис. грн; б) 1,5 млн грн; в) 1,8 млн грн; г) 1,2 млн грн.

4. Яке з тверджень характеризує сутність факультативно-облігаторного договору:

- а) цедент може за бажанням передати ризик перестраховикові, аперестраховик має право прийняти або відхилити ризик;
- б) цедент може за бажанням передати ризик перестраховикові, аперестраховик зобов'язаний прийняти його;
- в) цедент зобов'язаний передати кожний ризик перестраховикові, аперестраховик має право прийняти або відхилити ризик;
- г) цедент зобов'язаний передати кожний ризик перестраховикові, аперестраховик зобов'язаний прийняти його.

5. До договорів непропорційного перестрахування належать: а) квотний, ексцедентний і квотно-ексцедентний договори; б) договори ексцедента збитку й ексцедента збитковості;

- в) облігаторні договори;
- г) факультативні договори.

6. До договорів пропорційного перестрахування належить: а) договір ексцедента суми;

- б) договір ексцедента збитку;
- в) договір ексцедента збитковості; г) договір ексцедента доходу.

7. Що означає перестрахування із квотою 60 %:

- а) цедент залишає на власному утриманні 60 % кожного ризику; б) перестраховик приймає 60 % кожного ризику;
- в) цедент передає 40 % кожного ризику;
- г) перестраховик приймає 40 % кожного ризику?

8. Другий договір ексцедента суми використовують:

- а) як альтернативу до першого договору ексцедента суми; б) для співстрахування небезпечних ризиків;
- в) додатково до факультативного договору перестрахування;
- г) якщо перший договір ексцедента суми не може задовольнити виплати.

9. Факультативний метод перестрахування передбачає:

- а) обов'язкове передавання перестраховальником і прийому перестраховиком раніше узгодженої частини ризику за всіма покриттями;
- б) свободу передавання перестраховальником і прийому перестраховиком раніше узгодженої частини ризику за всіма покриттями;
- в) свободу передавання частини ризику для страховика, але обов'язковість прийому для перестраховика;
- г) обов'язковість передавання частини ризику для страховика, але свободу прийому для перестраховика.

10. Якою буде місткість ексцедентного договору, якщо сума власного утримання страховиком становить 20 тис. грн, а сума ексцедента – 130 тис. грн:

- а) 20 тис. грн;
- б) 150 тис. грн; в) 130 тис. грн; г) 110 тис. грн?

11. Співстрахування – це:

- а) передавання страхових ризиків перестраховій компанії;
- б) страхування одним страховиком ризику виконання всіх або частини своїх зобов'язань перед страхувальником в іншого страховика;
- в) страхування ризику в певних частках двома або більше страховиками; г) процес подальшого передавання раніше прийнятих у перестрахування ризиків (частково або повністю) іншим перестраховиком.

12. Бордеро в перестрахованні – це:
- а) перелік ризиків, прийнятих на страхування, в частині, переданій цедентом на перестраховання;
 - б) частина страхової премії, що належить перестраховій компанії, але тимчасово утримується перестраховальником для підвищення гарантії своєчасного виконання зобов'язань, передбачених договором перестраховання;
 - в) залишок страхової суми, створюваний понад власне утримання страховика або перестраховика, що повністю надходить у перестраховання;
 - г) комісія з отриманого прибутку, щорічно виплачувана перестраховиком цедентові за наслідками проходження договорів перестраховання.
13. Відрахування з прибутку перестраховика на користь страховика – це: а) відсоткова ставка; б) комісія; в) ексцедент; г) тантьєма.
14. Згідно із Законом України «Про страхування» договір перестраховання обов'язково укладають, якщо:
- а) страхова сума за окремим предметом договору страхування перевищує 10 % сплаченого статутного фонду й сформованих вільних і страхових резервів;
 - б) страхова сума за окремим предметом договору страхування перевищує 15 % сплаченого статутного фонду й сформованих вільних та страхових резервів;
 - в) страхова сума за окремим предметом договору страхування перевищує 20 % сплаченого статутного фонду й сформованих вільних і страхових резервів;
 - г) страхова сума за окремим предметом договору страхування перевищує 5 % сплаченого статутного фонду й сформованих вільних та страхових резервів.
15. Хто є повністю відповідальним у разі перестраховання ризику передстраховальником згідно з договором страхування:
- а) усі учасники угоди перестраховання; б) перестраховик;
 - в) цедент;
 - г) останній ретроцесіонарій.
16. Виберіть твердження, що відображає сутність ексцедентного перестраховання:
- а) цедент зобов'язаний передати перестраховикові визначену частку в усіх ризиках визначеного виду, а перестраховик зобов'язаний їх прийняти;
 - б) цедент визначає розмір власної участі в усіх або частині договорів прямого страхування, а відповідальність понад власної участі передає в перестраховання;
 - в) перестраховик зобов'язаний зробити виплату страховій компанії, якщо загальні наслідки здійснення страхового бізнесу перевищують установлений рівень збитковості;
 - г) перестраховик зобов'язаний зробити виплату страховій компанії, якщо сума збитку внаслідок страхового випадку або серії таких випадків, що сталися до однієї події, перевищить обумовлену договором суму.
17. Перестраховання за способом дії класифікують на: а) активне й пасивне; б) вітчизняне та зарубіжне; в) пропорційне й непропорційне; г) факультативне, облігаторне та факультативно-облігаторне.
18. Страховика, який приймає на перестраховання ризик іншого страховика, називають:
- а) цедентом;
 - б) перестраховальником; в) цесіонарієм;
 - г) ретроцесіонарієм.
19. Перевагою облігаторного перестраховання є:
- а) автоматичне прийняття ризиків на перестраховання;
 - б) вибір цедентом якомога сприятливіших умов перестраховання; в) прийняття на перестраховання вигідніших ризиків;
 - г) можливість регулювання страховиком (цедентом) розміру власного утримання.
20. За непропорційним перестрахованням розрахунки між сторонами договору охоплюють:
- а) підсумкові фінансові результати цедента; б) окремі договори страхування;
 - в) окремі ризики; г) окремі збитки.

Методичні рекомендації
щодо забезпечення самостійної роботи студентів
освітнього ступеня бакалавр
Спеціальностей
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
051 «Економіка»

Укладач В.П. Братюк

Тираж 10 пр.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 4916 від 16.06.2015
р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>